

ANONİM ŞİRKETLERİN HAKLI SEBEPLE FESHİNDE ŞAHSİ SEBEPLERİN DEĞERLENDİRMEYE ALINIP ALINAMAYACAĞI HUSUSUNUN HÂKİMİN TAKDİR YETKİSİ BAKIMINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Esra KAŞAK*

ÖZ

Anonim şirketlerin haklı sebeple feshini düzenleyen TTK m. 531, 6102 sayılı Türk Ticaret Kanununun önemli yeniliklerinden biridir. TTK m. 531 şirketin feshini, «haklı sebep»in bulunması şartına bağlamıştır. Bu şekilde hâkime, anonim şirketin feshini haklı gösteren şartların oluşup oluşmadığını tespit etme konusunda takdir yetkisi tanınmıştır. Hâkim, takdir yetkisini kullanırken TMK m. 4'te öngörölmüş ilke ve esaslara riayet etmelidir. TMK m. 4'e göre, kanunun takdir yetkisi tanıdığı konularda hâkim, hukuka ve hakkaniyete göre karar vermelidir. Bu bağlamda somut olayın hukuka önem arz eden tüm yönlerinin dikkate alınması ve uyumsuzluğa objektif olarak en uygun kararın verilmesi gerekir. Fiiliyatta şahsa dayalı unsurları ön planda olan anonim şirketlerin bulunması mümkündür. Bu yönden şahsi sebeplerin, haklı sebeplerin değerlendirmesinde dikkate alınamayacağı şeklindeki menfi yaklaşımlara iştirak edilmesi mümkün değildir.

Anahtar Kelimeler: Anonim Şirket, Haklı Sebeple Fesih, Şahsi Sebepler, Hakkaniyet Kararı, Takdir Yetkisi.

WHETHER PERSONAL CAUSES TAKEN INTO CONSIDERATION AS GOOD CAUSE FOR TERMINATION IN JOINT STOCK COMPANIES IN TERMS OF JUDGE'S POWER OF DISCRETION

ABSTRACT

Art. 531 TCC, which regulates termination for good cause, is one of the important innovations of the Turkish Commercial Code No. 6102. Art. 531 Turkish Commercial Code requires «good cause» for termination of company. In this way, judge is given the power of discretion to determine whether the conditions that justify the termination of the joint stock company have occurred. When using power of discretion, judge must conform to the principles and rules set forth by Art. 4 Turkish Civil Code. Where

* **Dr.**, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Ticaret Hukuku ABD, Araştırma Görevlisi, **e-posta:** esra.kasak@hbv.edu.tr

ORCID : 0000-0001-8294-4408

DOI : 10.34246/ahbvuhfd.609128

Yayın Kuruluna Ulaştığı Tarih : 11/06/2019

Yayınlanmasının Uygun Görüldüğü Tarih: 05/07/2019

the law confers discretion under Art. 4 Turkish Civil Code, the judge must reach its decision in accordance with the principles of justice and equity. In this context, it is necessary to take all legally important aspects of the concrete case into consideration and to make the most objectively appropriate decision to the dispute. In practice, it is possible to have joint stock companies with personal elements. In this respect, it is not possible to participate in the negative approaches that personal causes cannot be taken into consideration in the evaluation of good causes.

Key Words: *Joint stock company, Termination for good cause, Personal causes, Equity decision, Power of discretion.*

I. Anonim Şirketin Haklı Sebep Feshi

6102 sayılı TTK (Türk Ticaret Kanunu) m. 531 ile haklı sebeplerin mevcut olması halinde, sermayenin en az onda birini ve halka açık şirketlerde yirmide birini temsil eden payların sahiplerinin, mahkemeden şirketin feshine karar verilmesini isteyebilmelerine açıkça izin verilmiştir¹. Hâkim ancak haklı sebeplerin varlığı halinde şirketin feshine karar verebilir. Haklı sebep teşkil edebilecek durumlara ise, TTK m. 531 hükmünde yer verilmemiştir. Kanunun haklı sebepleri göz önünde tutmayı emrettiği bu durumlarda Türk Medeni Kanunu (TMK) m. 4 uyarınca hâkim, hukuka ve hakkaniyete göre karar vermelidir. TTK m. 531’de hâkimin fesih yerine davacı pay sahiplerine, paylarının karar tarihine en yakın tarihteki gerçek değerlerinin ödenip davacı pay sahiplerinin şirketten çıkarılmalarına veya duruma uygun düşen ve kabul edilebilir diğer bir çözüme karar verebileceği de açıkça hükme bağlanmıştır².

¹ 6762 sayılı Kanunun meri olduğu dönemde Yargıtay 11. HD., E. 2004/13214, K. 2005/10579, T. 7.11.2005 künyeli kararında, “...anonim şirketlerin feshi hallerini düzenleyen TTK’nun 434 ncü maddesinde bu tür ortaklığın haklı nedene dayanılarak fesih durumunun düzenlenmemiş olmasına, feshi talep edilen şirketin anasözleşmesinde de bu yönde bir hüküm bulunmamasına, esasen pay sahiplerinin anonim şirketin feshini talep etme haklarının olmamasına göre, davacı vekilinin temyiz itirazlarının reddi gerekmiştir” şeklinde içtihat etmiştir (HukukTürk Hukuk Veritabanı, e.t. 21.05.2019). 6762 sayılı Kanun dönemindeki uygulama ve çeşitli yöndeki öğreti görüşleri için bkz. NOMER ERTAN, s. 421 vd.; ÖNDER, s. 287 vd.; ÇELİK, 2009, s. 560 vd.; YASAMAN, Haklı Nedenle Fesih, s. 714 vd.; TEKİNALP, s. 212; KILIÇ, s. 411 vd.; SUMER, 174 vd.; MOROĞLU, (1997), s. 312.

² Hâkim tarafından kabul edilecek bu çözümlerin kapsam ve sınırları bakımından çok farklı görüşler olduğunu belirtmek gerekir (Tartışmalar ve *Yazar*’ın görüşleri hakkında bkz. ÇAMOĞLU, s. 13 vd.). “*Haklı sebep*” kavramı ile “*alternatif çözümler*” arasındaki ilişki hakkında da öğretide farklı değerlendirmeler yapılmıştır. Görüş ayrılıkları, hâkimin alternatif çözümlere karar verebilmesi için ileri sürülen olguların feshi haklı gösterecek ağırlığa ulaşması gerekip gerekmediği hususundadır. Bu tartışmalar ve değerlendirmeler için bkz. İLBASMIŞ HIZLISOY, s. 77 vd.

Haklı sebep olarak nitelendirilebilecek olgular arasında en başta hiç şüphesiz çoğunluğun gücünü kötüye kullanması, bu bağlamda kâr payı hakkının, genel kurula katılma ve oy kullanma haklarının, bilgi alma ve inceleme hakkının veya diğer pay sahipliği haklarının ihlal edilmesi zikredilmektedir³. Şirketin kötü yönetilmesi de, fesih bakımından haklı sebep olabilir⁴. Ayrıca aşağıda görüleceği üzere, pay sahiplerinin şahsından veya bunlar arasındaki şahsi ilişkilerden kaynaklanan olguların da haklı sebep kavramının içeriğinin doldurulmasında dikkate alınabileceği kabul edilmektedir. Bununla birlikte bu konuda farklı değerlendirmelerin de bulunması, bu çalışmanın yapılma gerekçesini oluşturmuş; TMK m. 4 perspektifinden yapılan değerlendirme ile nasıl bir sonuca varılması gerektiği aşağıda ortaya konulmuştur.

II. Şahsi Sebeplerin Haklı Sebep Teşkil Edip Edemeyeceği

Şahsi sebepler, pay sahiplerinin şahsi durumundan veya pay sahipleri arasındaki şahsi ilişkilerden kaynaklanan olay ve olgulardır⁵. Şahsi sebepler olarak öğretilde özellikle, pay sahibinin iş göremez hale gelmesi, şirketten ayrılması veya ölümü ve pay sahipleri arasındaki şahsi uyuşmazlıklar zikredilmektedir⁶. Şahsi uyuşmazlıklar da pay sahipleri sözleşmelerinin ihlalden, bu kişiler arasındaki din, siyasi görüş, tabiiyet gibi farklılıklardan, pay sahiplerinin aralarında mevcut olan başkaca hukuki ilişkilerden veya pay sahiplerinin birbirlerine karşı işlediği hukuka aykırı fiillerden kaynaklanabilir⁷.

Öğretilde anonim şirketlerin sermayeye dayalı bir yapıya sahip olduğu gerekçesiyle, şahsi sebeplerin, anonim şirketin feshi bakımından haklı sebep değerlendirmesinde dikkate alınamayacağı yönünde görüşler ileri sürülmüştür. Aksi yönde kararları bulunmakla birlikte Yargıtay 11. Hukuk Dairesi de, ulaşabildiğimiz bir kararında, aile bireyleri arasındaki manevi

³ Çoğunluk gücünün kötüye kullanılması şeklinde ortaya çıkan olay ve olgular ve bunların haklı sebep olarak nitelendirilebilmesi için gerekli şartlar hakkında yazarların değerlendirmeleri için bkz. ve karşı. ERDEM, s. 113 vd.; İLBASMIŞ HIZLISOY, s. 84 vd. TTK m. 531'in gerekçesinde “İsviçre öğretisinde genel kurulun birçok kez kanuna aykırı bir şekilde toplantıya çağrılmış olması, azlık hakları ile bireysel hakların devamlı ihlali, özellikle bilgi alma ve inceleme haklarının engellenmesi, şirketin sürekli zarar etmesi, dağıtılan kâr payının düzenli azalması, haklı sebep sayılmıştır. Buna karşılık varsayımlar ve olumsuz beklentiler haklı sebep sayılmamıştır” ifadelerine yer verilmiştir.

⁴ Bu hususta bkz. ve karşı. İLBASMIŞ HIZLISOY, s. 169 vd.; ERDEM, s. 151 vd.

⁵ Bkz. İLBASMIŞ HIZLISOY, s. 173 vd.

⁶ Bkz. İLBASMIŞ HIZLISOY, s. 173 vd. Şahsi sebeplerin görünüm biçimleri hakkında yapılan ayrıntılı açıklamalar için ayrıca bkz. ŞAHİN, s. 190 vd.

⁷ Bkz. ve karşı. İLBASMIŞ HIZLISOY, s. 182 vd.

bağların kopmasının anonim şirketin feshini haklı göstermeyeceği yönünde içtihat etmiştir. Aşağıda öncelikle şahsi sebeplerin haklı sebep olarak kabul edilmesinde Yargıtay'ın yaklaşımı ve öğretisi görüşlerine yer verilmiştir. Daha sonra TMK m. 4 çerçevesinde ortaya konulan ilke ve esaslar ışığında, konu hakkında değerlendirme yapılmıştır.

A. Yargıtay Uygulaması

6102 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesiyle birlikte çok sayıda fesih davası açılmış ve bu davalar dolayısıyla birçok Yargıtay kararı verilmiştir. Bu kararlarda, pay sahipleri arasındaki şahsi uyuşmazlıkların, ileri sürülen diğer sebeplerin yanında değerlendirmeye katıldığını veya bu şekilde değerlendirmeleri muhtevi olan ilk derece mahkemesi kararlarının onandığını, dolayısıyla haklı sebep kavramının içeriğinin doldurulmasında esas alınan olay ve olgular arasında zikredildiğini görmek mümkündür⁸.

Yüksek Mahkemenin 2015/4504 E., 2015/12980 K., 03.12.2015 tarihli kararına konu olayda ise, pay sahipleri arasındaki ilişkiler bakımından yapılan değerlendirmede, “*Davalı şirket davacı S. Ü., S. B., M... Ş., H. S. Ş. ve A. Ş. kardeşlerden oluşan 5 kişilik bir aile şirketi olmakla birlikte bir sermaye şirkettir. Bu nedenle de davacının aile bireyleri arasındaki manevi bağların koptuğuna dair gerekçesi de davalı anonim şirketin feshi için haklı neden olarak görülemeyecektir*”⁹ ifadeleri yer almaktadır. Görüldüğü üzere

⁸ Y. 11. HD., 2015/6768 E., 2015/10302 K., 12/10/2015 (Yargıtay Karar Arama, e.t. 21.05.2019); Y. 11. HD., 2015/6751 E., 2015/13424 K., 14.12.2015 (Yargıtay Karar Arama, e.t. 21.05.2019); Y. 11. HD., 2015/2255 E., 2015/8166 K., 11.06.2015 (Yargıtay Karar Arama, e.t. 21.05.2019); Y. 11. HD., 2014/18024 E., 2015/12808 K., 01/12/2015 (Yargıtay Karar Arama, e.t. 21.05.2019); Y. 11. HD., 2016/2552 E., 2017/5272 K., 11/10/2017 (Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programı, e.t.: 13.05.2019); Y. 11. HD., 2016/211 E., 2016/8872 K., 17.11.2016 (HukukTürk Hukuk Veritabanı, e.t. 21.05.2019); Y. 11. HD., 2015/5994 E., 2015/13820 K., 23.12.2015 (HukukTürk Hukuk Veritabanı, e.t. 21.05.2019); Y. 11. HD., 2016/2752 E., 2017/4079 K., 04.07.2017 (HukukTürk Hukuk Veritabanı, e.t. 21.05.2019); Y. 11. HD., 2015/9088 E., 2016/2352 K., 03.03.2016 (Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programı, e.t.: 13.05.2019). Ayrıca bkz. Y. 11. HD., 2014/3669 E., 2014/10238 K., 2.6.2014, bu son karar hakkında yapılan değerlendirilmeler için bkz. YILMAZ, s. 3081 vd.

⁹ Buna karşılık karara ilişkin karşı oy yazısında ise, “*Somut olayda, davalı şirketin 5 kardeş arasında müşterek hisseli bir aile şirketi vasfında anonim ortaklık olduğu, kardeşler arasında yüksek montanlı birçok davanın bulunduğu, tek amacı kâr etmek olan şirketin kâr paylarının dağıtılmaması sebebiyle ortaklar arasında sorunlar çıktığı, keza şirkete ve şirket hissedarına kayıym tayini, şirket tesislerinin ortak kullanımı, bilgi alma hakkının kullandırılmaması, şirketin bazı varlığının diğer ortaklardan gizlenmesi vs. sebeplerle de sorunlar çıktığı, birbirlerine çok ağır suçlamalar yönelttikleri, söz konusu sorunların davacıya atfî kabil bir kusurdan meydana geldiğinin de kanıtlanmadığı, anılan nedenlerle şirketin fesih ve tasfiyesi sebebinin gerçekleştiği.....Dairemiz çoğunluğunca anılan sebeplerin fesih için*

kararda, aile bireyleri arasındaki manevi bağların kopmasının şirketin feshi bakımından haklı sebep olarak görülemeyeceği ifade edilmiş, bu mülahaza anonim şirketin bir «*sermaye şirketi*» olması ile gerekçelendirilmiştir.

B) Öğretideki Durum

Anonim şirketin haklı sebeple feshi konusu, 6102 sayılı Kanunun yürürlüğe girmesinden evvel dahi dikkat çeken ve üzerinde çok sayıda akademik çalışmanın yapıldığı bir azınlık hakkıdır. Pay sahiplerinin şahsından kaynaklanan olay ve olguların haklı sebep kavramının içeriğinin doldurulmasında hâkim tarafından dikkate alınıp alınamayacağı konusunda, aşağıda görüleceği üzere, öğretide çoğunlukla müspet yaklaşımlar olduğu gibi, bu hususta olumsuz bir tutum benimsemiş yazarlar da bulunmaktadır.

1. Müspet Yaklaşımlar

Anonim şirketlerin feshi bakımından haklı sebep oluşturacak olgular hakkında öğretide çok çeşitli sebeplerin sayıldığını görmek mümkündür. Yazarların büyük kısmı haklı sebepleri sayarken aile şirketlerinin veya az sayıda pay sahibi bulunan anonim şirketlerin özel durumunun dikkate alınması gerektiğini ifade etmekte ve bu bağlamda şahsi sebeplerin de değerlendirmeye katılması gerektiğini veya şahsi uyumsuzlukların da duruma göre haklı sebep teşkil edebileceğini ifade etmektedir¹⁰.

İlbasmış Hızlısoy, şahsi sebeplerin şirketi işlemez hale getirmesi durumunda haklı sebep olarak kabul edilebileceği, bu durumun ise genellikle

haklı sebep teşkil etmediğine yönelik (2) no'lu bentteki değerlendirmesine katılmıyorum” denilmiştir.

¹⁰ İletişim kopukluğu, güven ortamını zedeleyen olgular, şiddetli geçimsizlik, ihanet gibi şahıs şirketlerine ilişkin nedenlerin az pay sahipli anonim şirketler açısından haklı sebep olarak nitelendirileceği yönünde bkz. ÇAMOĞLU, s. 8. Sadece aile mensuplarından oluşan küçük anonim şirketlerde, pay sahipleri arasındaki kişisel ilişkilerin karşılıklı açılan davalarla katı bir husumet haline dönüşerek artık kökten sarsılmasına ve bozulmasına sebep olabileceği, diğer sebeplerin yanı sıra aile mensupları arasındaki ilişkilerin temelden sarsılması durumlarının da dikkate alınması gerektiği yönünde bkz. PULAŞLI, § 60 N 157. TTK m. 245 hükmünün niteliğine uygun düştüğü ölçüde anonim şirketler bakımından da uygulanabileceği şeklinde bkz. AYHAN/ÇAĞLAR/ÖZDAMAR, s. 458. Pay sahipleri arasındaki şahsi uyumsuzlukların, ilişkiyi objektif ve sürekli olarak katlanılmaz hale getirmesi, uyumsuzluk sebebi ile şirketin devamının mümkün görünmemesi halinde haklı sebep oluşturabileceği yönünde bkz. ÇAĞLAR/KAŞAK, s. 664. Kişisel sebeplerin haklı sebeplerin takdirinde ne ölçüde ve hangi şartlarda dikkate alınabileceği hususunda her bir yazarın kendi değerlendirmeleri için bkz. ve karşı AYAN, s. 2244; BAHTİYAR, 384; ORUÇ, s. 213 vd.; AKER, s. 118; BİLGİLİ/DEMİRKAPI, s. 573; ÇELİK, (2009), s. 570 vd.; ÇELİK, (2016), s. 302 vd.; KILIÇ, s. 418; YÜKSEL, s. 865 vd., 876; AYOĞLU, s. 227, dipnot 25.

pay sahiplerinin kişiliklerinin veya aralarındaki ilişkinin önemli olduğu küçük aile anonim şirketlerinde söz konusu olabileceği, ancak istisnai durumlarda halka açık şirketlerde de şahsi sebeplerin şirketi işlemez hale getirebileceği ve haklı sebep sayılabileceği, şahsi sebeplerin şirketin varlığını tehlikeye düşürmediği durumlarda ise, diğer olgular ile birlikte haklı sebebin takdirinde dikkate alınabileceği ifadelerine yer vermiştir¹¹.

Erdem, aile şirketlerinde ve küçük anonim şirketlerde şahsi sebeplerin önem kazanabileceğini, büyük anonim şirketlerde de her ne kadar şahsi sebeplerin önemli olmayacağı söylenebilirse de, perde arkasında büyük oranda pay sahiplerinin şahsi ilişkilerinin de şirketin işleyişinde etkili olabileceğini, bu bakımdan somut olayın özelliklerine göre istisnai olarak veya diğer haklı sebepler ile birlikte şahsi sebeplerin de şirketin feshini haklı gösterebileceğini, en azından davacı pay sahiplerinin şirketten çıkarılmasını sağlayabileceğini, ancak şahsi sebeplerin pay sahiplerinin maddi haklarının ihlal edilmesinden bağımsız olarak haklı sebep sayılabilmesi için, bunların şirketin devamına ve pay sahiplerinin birlikte çalışmasına engel olacak ağırlıkta olması gerektiğini, bu durumun da ancak pay sahiplerinin kişiliklerinin önemli olduğu şahıs şirketi benzeri aile şirketlerinde veya az pay sahipli küçük anonim şirketlerde söz konusu olabileceğini belirtmektedir¹².

Şahin, haklı sebepler değerlendirilirken, somut olaydaki şirket tipinin dikkate alınması gerektiğini, kanunda atipik yapılanmalara izin verildiğini, bu sebeple haklı sebeplerin belirlenmesinde, kanundaki katı sermaye şirketi niteliğindeki anonim şirketin değil; somut olaydaki anonim şirketin niteliğinin dikkate alınacağını, bu şekilde pay sahipleri arasındaki güven ve işbirliği gibi şahsi unsurlar üzerine kurulmuş olan anonim şirketlerde şahsi sebeplerin de haklı sebep olarak kabul edilebileceğini, haklı sebeplerin tipe göre somutlaşacağını, bu tür şirketlerde şahsi olguların ve uyumsuzlukların şahsi menfaatlerin önemli ölçüde zarar görmesine yol açarak pay sahipleri açısından şirketin devamını çekilmez hale getirebileceğini, ancak şahsi olguların anonim şirketlerde istisnai olarak uygulama alanı bulabileceğini, bunların haklı sebep olarak kabul edilebilmesi için belirli bazı koşulların gerçekleşmesi gerektiğini, örneğin şahsi olguların şirketin varlığını tehlikeye sokması, şirketin faaliyetinin devamını önemli ölçüde güçleştirmesi gerektiğini ifade etmektedir¹³.

¹¹ İLBASMIŞ HIZLISOY, s. 173 vd.

¹² Bkz. ERDEM, s. 154 vd.

¹³ *Yazar*'a ait geniş açıklamalar için bkz. ŞAHİN, s. 187 vd.

2. Menfi Yaklaşımlar

Öğretide şahsi sebeplerin haklı sebep kavramının içeriğinin doldurulmasında dikkate alınacağını kabul eden yazarlar olduğu gibi, bu hususta menfi bir yaklaşım benimseyen müellifler de bulunmaktadır.

*Nomer Ertan*¹⁴ pay sahipleri arasındaki şahsi ilişkilerin ancak istisnai hallerde ve sadece aile şirketlerinde dikkate alınabileceği yönündeki öğreti ve Yargıtay uygulamasının eleştiriye açık olduğunu ifade ederek “*Kanaatimizce şahsi ilişkilerin bir sermaye şirketi olan anonim ortaklıklarda “fesh” sebebi olarak görülmesi mümkün değildir ve mümkün de olmamalıdır. Şirket ortakları arasındaki ihtilaf ve şahsi çekişmeler ancak şahıs şirketi olan kolektif ve komandit ortaklıklarda haklı sebep olarak nitelendirilebilir*” demekle, genel eğilimden farklı bir yaklaşım benimsemiştir.

*Tekinalp*¹⁵ “*Kanaatimce, TK m. 531 anlamında haklı sebep; yöneten çoğunluğun bu gücünü MK m. 2 anlamında kötüye kullanarak AO’nun ve/veya azlıkta kalan pay sahiplerinin menfaatlerini ihlal eden sürekli nitelikteki kararlar almasından ve uygulamalar yapmasından doğan sebeplerdir. Bu tanımdan da anlaşılacağı üzere, TK m. 531 anlamında haklı sebep, KO’lara ilişkin TK m. 245 hükmündeki bir ortağın ortaklığa ihanet etmesi, ortakları aldatması, kendisine düşen asli görevleri ve borçları yerine getirmemesi ya da uyumsuzluk yahut huzursuzluk yaratması gibi kişisel unsurlar ve özellikler içermektedir*” ifadelerine yer vermektedir.

Yazar’a göre, “*TK m. 531’de yer alan haklı sebep kavramı AO’nun yönetimi; yönetimce pay sahipliği haklarının kullanılmasının biçimi veya kullanılmemesi, azlığın ortaklıktaki yatırımının (servetinin) yazgısı, bu bağlamda AO’nun malvarlığının korunması ile ilgilidir. TK m. 531 anlamında haklı sebep kavramında merkez, AO ve onun menfaati ile varlığını sürdürmesidir. Bu sebeple TK m. 531’de öngörülen haklı sebep KO’lar hakkındaki TK m. 255 ve AdO hükümleri arasında yer alan BK m. 639, b. 7’den farklıdır. Kişisel nitelikte haklı sebep demek kapalı ve aile tipi AO’larda, azlığın kendisinin ve ailesinin ortaksal haklar dışındaki menfaat beklentilerine yönetim tarafından olumlu sebep verilmemesinden doğan kırıklıklar, maddi kayıplardır. Bu tür kişisel haklı sebepler TK m. 531 kapsamında değerlendirilemez. Ancak hakim*

¹⁴ NOMER ERTAN, s. 426. TURGUT, DUYGU, “*Anonim Şirketlerin Haklı Sebep Feshi*”, <https://tokkder.org/tokkder-dergi/4125> (Erişim tarihi: 22.12.2018): “*TTK m. 531 kapsamında haklı sebep teşkil edebilecek hususlar şirketin yönetimi ile ilgili olmalıdır. Pay sahipleri arasındaki kişisel çatışmalar haklı sebep teşkil etmez*”.

¹⁵ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), N 1564e.

ortaklıktan kaynaklanan şiddet ve tehdit ile hakların kullanılmasına engel olduğu takdirde TK m. 531'e göre haklı sebeptir gerçekleşmiş kabul edilir. Çünkü tehdidin, şiddetin ve fiziki müdahalenin bulunduğu yerde azlık, ne bilgi alabilir, ne inceleme yapabilir ne de özel denetçi atanması açabilir"¹⁶.

Moroğlu, TTK m. 531'in yürürlüğe girmesinden evvel, madde metninde "haklı sebep" ifadesine yer verilmesini, bu kavramının her tarafa çekilebilecek olması, bu bağlamda pay sahiplerinin şahsından kaynaklanan olguların da değerlendirmeye katılmasına zemin oluşturacağı gerekçesiyle eleştirmiştir. Yazar, TTK m. 531'de geçen "haklı sebep" kavramının yalnızca egemen pay sahiplerinin azınlığı sömürmelerine indirgenemeyeceğini, şahıs şirketleri ve iki taraflı sözleşmeler bakımından, ortakların veya tarafların kişiliğinin, kişisel tutum ve davranışlarının haklı sebep olarak kabul edilebileceğini, ancak pay sahiplerinin şahıslarının ve davranışlarının çok geri planda olduğu ve çok istisnai haller dışında önem taşımadığı anonim şirketlerde ve bu arada kişisel ilişkilerin ağırlıklı olduğu aile anonim şirketlerine doğrudan kanunla uygulanmasının doğru olmadığını ifade ederek, TTK m. 531'de haklı sebep kavramının kullanılmasından vazgeçilmesini belirtmekte, bunun yerine dava açılmasına, "çoğunluğu oluşturan pay sahiplerinin ortaklığı veya azınlığı sömürmeleri halinde, kanun veya anasözleşme ile tanınmış olan diğer hukuki yolların etkisiz kalması veya etkisiz kalacağına anlaşılması koşuluyla" izin verilmesini önermekteydi¹⁷.

C) Değerlendirme

Anonim şirketlerin haklı sebep feshine ilişkin TTK m. 531'de yer verilen "haklı sebep", içeriği hâkim tarafından TMK m. 4 hükmü çerçevesinde doldurulacak bir kavramdır. Bu nedenle şahsi sebeplerin bu kavramın içeriğinin doldurulmasında dikkate alınıp alınamayacağı konusunda değerlendirme yapmadan önce, TMK m. 4 hükmü hakkında aşağıda kısa bir açıklamaya yer verilmiştir.

1. TMK m. 4'e Göre Hâkimin Takdir Yetkisini Kullanması

a) Takdir Yetkisi Kavramı

Hukuk kuralları, prensip olarak kapsadığı olaylardan soyut olarak¹⁸ ve yalnızca münferit bir olaya değil; belirsiz sayıda benzer durumdaki olaylara

¹⁶ TEKİNALP (POROY/ÇAMOĞLU), N 1565. Yazar bir başka çalışmasında "pay sahipleri arasındaki çekişme haklı sebep olmaz" demektedir (TEKİNALP, s. 218).

¹⁷ MOROĞLU, (1997), s. 313 vd.; ayrıca bkz. MOROĞLU, (1978), s. 97 vd.

¹⁸ RIEMER, § 4 N 139.

uygulanacak biçimde hazırlanır. Aynı şekilde bu kurallar prensip olarak belirli kişilere değil, belirsiz sayıda birden fazla kişiye yönelir¹⁹. İlk halde «*hukuk kurallarının soyutluğundan*»; ikinci halde ise «*hukuk kurallarının genelliğinden*» bahsedilmektedir²⁰. Genel ve soyut bir şekilde düzenlenen kuralların somut olaya uygulanması halinde zaman zaman, duruma uygun düşmeyen sonuçlar ortaya çıkabilir²¹.

Soyut ve genel bir normun, somut olaya uygulanmasının büyük bir olasılıkla duruma uygun düşmeyen sonuçlara yol açacağı düşünülen konularda hâkime takdir yetkisi tanınmaktadır²². Tanınan bu hareket alanları içerisinde hâkime, somut olayın özelliklerini dikkate alma ve buna uygun bir karar verme olanağı sağlanmaktadır. Takdir yetkisi tanıma gerekliliği, bir hükmün uygulanma şartlarını oluşturan olguların veya hükmün uygulanması ile varılacak sonuçların çok çeşitli olabileceği hallerde ortaya çıkabileceği gibi²³; önceden öngörülmesi mümkün olmayan iktisadi, sosyal ve teknik konulardaki gelişmeler ile toplumun değer yargılarının değişmesi gibi sebeplerden de ileri gelebilir²⁴.

Mahkemelere, hukuk kurallarını uygularken, somut olayın özelliklerini ve şartlarını dikkate almak suretiyle, bu şartlara uygun adilane bir hüküm kurmaları hususunda yetki verilen hallerde, «*hakkaniyete göre karar verme yetkisi*» veya «*hâkimin takdir yetkisi*»nden bahsedilmektedir²⁵. Takdir yetkisi

¹⁹ HRUBESCH-MILLAUEER, 2012, Art. 4 ZGB N 1. İstisnaen yalnızca belirli kişilere uygulanmak üzere çıkarılan kanunlar da olabilir. Bunun örneğinin İdil Biret ve Suna Kan'ın yabancı memleketlere müzik tahsiline gönderilmesine dair 5245 sayılı Kanunda görülmesi mümkündür (Resmî Gazete ile ilânı: 12. VII. 1948 - Sayı: 6955).

²⁰ HRUBESCH/BOSSHARDT, N 02.244; FORSTMOSER/VOGT, § 6 N 119 vd.; HRUBESCH-MILLAUEER, 2012, Art. 4 ZGB N 1.

²¹ HAUSHEER/JAUN, Art. 4 ZBG N 1; HRUBESCH/BOSSHARDT, N 02.244.

²² Bu hususta bkz.ve karşı. MEIER-HAYOZ/RUOSS, s. 73; MEIER-HAYOZ, Art. 4 ZGB N 37; HRUBESCH-MILLAUEER, 2013, s. 473; HONSELL, Art. 4 N 8; ÖZTAN, s. 164, 167. Ancak bu şekilde kanunların görevlerini ifa edebileceği yönünde bkz. HRUBESCH-MILLAUEER, 2013, s. 473.

²³ Bkz. HRUBESCH-MILLAUEER, 2013, s. 473; MEIER-HAYOZ/RUOSS, s. 73; HRUBESCH-MILLAUEER, 2012, Art. 4 ZGB N 3.

²⁴ Bkz. ve karşı. EDİS, s. 170; ÖZTAN, s. 164; MEIER-HAYOZ/RUOSS, s. 73; HRUBESCH-MILLAUEER, 2013, s. 473; HRUBESCH-MILLAUEER, 2012, Art. 4 ZGB N 3.

²⁵ TMK m. 4'te hükme bağlanan yetki hakkında öğretide çok sayıda tanım yapılmıştır: Örneğin Akyol, "...soyut, genel ve objektif bir kuralın, somut olaya onun özelliklerine, niteliklerine ve farklılıklarına uygun olarak uygulanması hakkaniyet kararıdır, takdir yetkisinin kullanılmasıdır" şeklinde bir tanımlama yaparken (AKYOL, 2006, s. 336); EDİS, s. 172'te

tanınan hallerde, kanunda bir düzenleme bulunmakla birlikte, tercih edilen ifade ve kavramlar dolayısıyla, mahkemelere, somut olayın özel durumunu ve kendine has niteliklerini dikkate alarak ferdileştirme yetki ve görevi tanınmakta, soyut ve genel normların uygulanmasından kaynaklanabilecek istenmeyen sonuçların doğmasını engellenmesi amaçlanmaktadır²⁶. Hâkime takdir yetkisi tanınması, somut olayın özelliklerinin dikkate alınması ihtiyacının bulunduğu hallerde, mahkemelere ihtiyaç duyduğu esnekliği sağlamaktadır²⁷.

Türk özel hukukunda, mahkemelere birçok düzenleme ile takdir yetkisi tanınmıştır. Bu bağlamda kanun koyucu, münferit kanun hükümlerinde hâkime tanıdığı takdir yetkisine ilave olarak, genel bir mahiyette TMK m. 4'te de bu yetkinin kullanılması hakkında düzenleme yapmıştır²⁸.

b) Takdir Yetkisinin Kullanılmasına İlişkin Esaslar

Hâkimin somut olayın özelliklerini dikkate alarak hakkaniyete göre karar vermesi, bazı usul ve esaslara tâbidir. Öncelikle, kanunda hâkimi bu konuda yetkili ve görevli kılan bir hükmün bulunması icap etmektedir. Hakkaniyete göre karar verilecek hallerde, somut olayın hukuken önem arz eden tüm özelliklerinin dikkate alınması ve somut olay adaletini sağlayacak bir hüküm verilmesi gerekir. Somut olayın özelliklerinin dikkate alınması,

“Takdir yetkisi, kanun koyucunun bilerek ve isteyerek, yani bilinçli olarak bıraktığı kural-ıçî (intra legem) boşlukların; hukuk kurallarını uygulamakla yükümlü olanlarca, olaylardaki özelliklerle toplumdaki ahlâkî düşünceler; hukukun birliği, takdir yetkisini tanıyan kuralın amacı, sosyal adalet gibi hususlar gözönünde tutularak ferdileştirilip doldurulması yetkisidir” şeklindeki ifadelerle yer vermiştir. Çeşitli tanımlar için bkz. ALTAŞ, s. 347 vd.; ÖZTAN, s. 164.

²⁶ Bu hususta bkz. ve karşı. HAUSHEER/JAUN, Art. 4 ZBG N 1; ÖZTAN, s. 167. Hukuk sistemi içerisinde, mahkemelerin yanı sıra idari mercilere de takdir yetkisi tanınmıştır: Örneğin, bir kimsenin ölümüne kesin gözle bakılmayı gerektiren durumlar içinde ortadan kaybolması halinde, cesedi bulunamamış olsa bile, o yerin en büyük mülkî amirinin emriyle kütüğe ölü kaydı düşürülür. Burada takdir yetkisi, mahallin en büyük mülkî amiri tarafından kullanılır (ÖZTAN, s. 164).

²⁷ Bkz. ve karşı. MEIER-HAYOZ/RUOSS, s. 72; HRUBESCH-MILLAUER, 2013, s. 471; HRUBESCH-MILLAUER, 2012, Art. 4 ZGB N 70. TMK m. 4'te öngörülen usule göre hareket etme olanağının sağlandığı hallerde, bu durumun bir ölçüde katı kurallardan kurtulmak anlamına geleceği şeklinde bkz. AMSTUTZ, s. 317.

²⁸ TMK m. 4'ün Türk-İsviçre hukuk sistemlerinin önemli özelliklerinden birini teşkil ettiği yönünde bkz. EDİS, s. 171. Yargıtay Büyük Genel Kurulu, 2017/3 E., 2018/3 K., 13.04.2018 T.: “Kanun takdir yetkisinin nasıl kullanılacağı hususunda ayrıca hâkime yol da göstermektedir (m.4). Maddeye göre, hâkim takdir yetkisini hukuka ve hakkaniyete uygun biçimde kullanılmalıdır” (Corpus, e.t: 21.05.2019).

keyfi davranılabileceği anlamına gelmez, hâkimlerin objektif bir bakış açısıyla değerlendirme yapma yükümlülükleri bulunmaktadır. Aşağıda takdir yetkisinin kullanılmasına ilişkin olarak zikredilen bu esaslar hakkında kısa bilgi verilmiştir.

aa) Kanuni Dayanak Bulunması Zorunluluğu

Hâkimin somut olayın özelliklerini dikkate almak suretiyle hakkaniyete göre karar vermesi, bu konuda kanuni dayanak bulunmasına bağlıdır²⁹. Hâkim, kendisine takdir yetkisi tanınmamış olmasına rağmen, kanundaki hükümleri, adalete aykırı olduğu gerekçesiyle uygulamaktan imtina edemez³⁰. Bu son halde hâkim kanuna bağlı kalmalı, bunun yerine uyuşmazlığı hakkaniyete göre çözme yoluna gitmemelidir³¹. Buna karşılık hâkim hakkaniyete göre karar verilmesi gereken hallerde, bu yetkiyi kullanmak zorundadır³². Yetkinin kullanılmaması, hâkimin hakkın dağıtımından kaçınması olarak değerlendirilir (AY m. 36 f. 2; HMK m. 46, f. 1, b. e)³³. Dolayısıyla, hâkimin kendisine yetki verildiği halde somut olayın özelliklerini dikkate almaktan imtina etmesi hukuka aykırıdır³⁴.

TMK m. 4'te, kanunda “*takdir yetkisinin tanındığı*”, “*durumun gereklerinin*” veya “*haklı sebeplerin*” göz önünde tutulmasının emredildiği hallerde, hâkimin hukuka ve hakkaniyete göre karar vereceği belirtilmektedir. Hemen belirtmek gerekir ki, hâkimin hakkaniyete göre karar vereceği durumlar, TMK m. 4'te açıkça sayılan ifadelere münhasır değildir³⁵. Bunların yanı sıra *ilke olarak* “*kabul edilebilir/edilemez*”, “*uygunluk*”, “*fahiş*”,

²⁹ HÜRLIMANN-KAUP/SCHMID, § 6 N 213; TUOR/SCHNYDER/SCHMID/RUMO-JUNGO, s. 51.

³⁰ TEKİNAY, s. 76.

³¹ Şartların bulunması halinde TMK m. 2 çerçevesinde yapılacak düzeltme bundan müstesnadır. Hâkimin TMK m. 2 çerçevesinde yaptığı “*düzeltilme*” faaliyeti ile TMK m. 4'te öngörülen faaliyet arasındaki farklar için bkz. BSK ZGB I-HONSELL, Art. 4 N 11; MIDDENDORF/GROB, Art. 4 ZGB N 4.

³² EDİS, 172: “*Hukukî niteliği bakımından, TMK. m. 4'de tanınmış olan bu yetki, kural-içi boşluğu doldurup doldurmamak bakımından yargıca bir «serbesti» (ihtiyar) vermemiştir; tersine, bir ödev yüklemiştir. Gerçekten, MK. m. 4'e göre, «hâkim ... hükmeder». Bu ibareden ödev niteliği kolaylıkla anlaşılacaktır. Şu halde, yargıç, takdirle ilgili şartların gerçekleşmesi halinde, takdir yetkisini kullanmakla yükümlüdür*”.

³³ Bkz. ve karşı. EDİS, s. 172.

³⁴ Bu hususta bkz. başlık I, C, 1, b, bb.

³⁵ İsviçre hukuku bakımından bkz. PFAFFINGER, Art. 4 N 6; RIEMER, § 4 N 140; AMSTUTZ, s. 312 vd.

“*orantısız*” gibi kavramların kullanılması halinde de hâkim bu kavramların içeriğini takdir yetkisini kullanarak dolduracaktır³⁶. Ayrıca “-*ebilmek*” kipinin kullanılması suretiyle de bir konuda hâkime takdir yetkisi bırakılabilir³⁷. Bir hükümde hâkime, TMK m. 4 anlamında takdir yetkisi verilir verilmeyeceği «*yorum*» yoluyla belirlenir³⁸.

Öğretide, takdir yetkisinin kullanılmasının “*dış sınırları*” başlığı altında, kanuni dayanak bulunması zorunluluğu ve kanunun lafzı ve yorumu yolu ile ortaya konulacak bazı kısıtlamalara yer verilmektedir³⁹. Buna göre, öncelikle hâkimin yalnızca kendisine yetki verilen hallerde hakkaniyete göre karar vermesi gerekir⁴⁰. Ayrıca kanunda takdir yetkisi tanınan hallerde mahkemeler, kendilerine tanınan bu yetkinin «*amacı, kapsamı ve içeriği*» ile bağlıdır⁴¹. Buna ilave olarak, takdir yetkisinin kullanılması ve bunun neticesinde kurulacak hükmün «*kanunun temelinde yatan değer ve düşüncelere*» de aykırı olmaması gerekir⁴².

Hâkime takdir yetkisi zaman zaman hükmün uygulanma şartlarının gerçekleşip gerçekleşmediğinin tespiti, zaman zaman ise hükmün uygulanmasından doğan sonuçların, verilecek kararın içeriğinin belirlenmesi bakımından tanınmış olabilir. İlk halde «*şartlarda takdir yetkisinden (Tatbestands-Ermessen)*»; ikinci halde ise «*hükümde takdir yetkisinden*

³⁶ Hâkime takdir yetkisi tanındığı kabul edilen başka örnekler için bkz. ve karşı. PFAFFINGER, Art. 4 N 6; HRUBESCH-MILLAUER, 2013, s. 479 vd.; TUOR/SCHNYDER/SCHMID/RUMO-JUNGO, s. 51; AMSTUTZ, s. 313.

³⁷ TUOR/SCHNYDER/SCHMID/RUMO-JUNGO, s. 51; PFAFFINGER, Art. 4 N 6; HRUBESCH-MILLAUER, 2013, s. 479 vd. Ayrıca İsviçre Federal Mahkemesi, niteliği gereği içeriğinin hakkaniyet esasları çerçevesinde doldurulması gereken bazı kavramlara işaret etmektedir (Bkz. RIEMER, § 4 N 146).

³⁸ Hakkaniyete göre belirlenecek meselelerin yorum yoluyla tespit edileceği hakkında bkz. ve karşı. MEIER-HAYOZ, Art. 4 ZGB N 41; TUOR/SCHNYDER/SCHMID/RUMO-JUNGO, s. 51; HRUBESCH-MILLAUER, 2013, s. 480, dipnot 34, 35; HRUBESCH/BOSSHARDT, N 02.246b; HRUBESCH-MILLAUER, 2012, Art. 4 ZGB N 211.

³⁹ Dış sınırlar hakkında bkz. ve karşı. MIDDENDORF/GROB, Art. 4 ZGB N 11.

⁴⁰ MIDDENDORF/GROB, Art. 4 ZGB N 11. Hâkimin kendisine tanınan takdir yetkisini aşkın veya değişik ölçüde kullanmasının yasak olduğu yönünde bkz. EDİS, s. 170. Hâkimin kendisine takdir yetkisi tanınmayan hallerde, takdir yetkisi kullanmasının kuvvetler ayrılığını ilkesine aykırılık oluşturacağı, halkın egemenliği prensibine aykırı düşeceği yönünde bkz. MEIER-HAYOZ/RUOSS, s. 72.

⁴¹ Bkz. ve karşı. MIDDENDORF/GROB, Art. 4 ZGB N 11; ayrıca bkz. HRUBESCH-MILLAUER, 2012, Art. 4 ZGB N 324; HAUSHEER/JAUN, Art. 4 ZGB N 19.

⁴² Bkz. HRUBESCH-MILLAUER, 2013, s. 483.

(*Rechtsfolge-Ermessen*)» bahsedilmektedir⁴³. Türk Ticaret Kanunu, hâkime takdir yetkisi tanımak bakımından birçok düzenlemeyi muhtevidir⁴⁴. Bu düzenlemelerden biri de TTK m. 531 hükmü olup, bu hükümde hem maddenin uygulanmasının şartlarını oluşturan olguların hem de maddenin uygulanması halinde hükmedilecek kararın nitelik ve kapsamının belirlenmesinde mahkemelere takdir yetkisi tanınmıştır⁴⁵.

bb) Somut Olayın Özelliklerinin Dikkate Alınması Zorunluluğu

Hakkaniyet, somut olayın özelliklerinin dikkate alınmasını ve buna uygun karar verilmesini emreder⁴⁶. Somut olayın özelliklerinin dikkate alınması bir yetki olduğu gibi, aynı zamanda bir yükümlülüktür^{47/48}. Hâkim önündeki meseleyi, atipik dahi olsa hukuken önem arz eden tüm unsurlarıyla değerlendirmeye tâbi tutmalıdır. Hâkimin hakkaniyete göre karar vereceği hallerde, kazuistik bir metod izlenir⁴⁹. Bu bağlamda kazuistik metod, yapılacak

⁴³ Takdir yetkisinin türleri hakkında bkz. ve karşı. OĞUZMAN/BARLAS, N 314; SCHWANDER, Art. 4 ZGB N 2; DURAL/SARI, N 842 vd. Çeşitli örnekler için bkz. ANTALYA/TOPUZ, s. 312 vd.; ALTAŞ, s. 350 vd.

⁴⁴ Bu hususta bkz. YASAMAN, Hâkimin Rolü, s. 75 vd.

⁴⁵ Hem şartlarda hem de hükümde hâkime takdir yetkisi tanınmış bir başka örnek için bkz. OĞUZMAN/BARLAS, N 315.

⁴⁶ TEKİNAY, 77; ayrıca bkz. HRUBESCH-MILLAUER, 2012, Art. 4 ZGB N 301. Hukuka ve hakkaniyete göre karar vermenin, somut olay adaletinin önceliği anlamına geleceği yönünde bkz. HÜRLIMANN-KAUP/SCHMID, § 6 N 214; bu hususta ayrıca bkz. ŞAHİN, s. 340.

⁴⁷ HRUBESCH/BOSSHARDT, N 02.268.

⁴⁸ Yargıtay kararlarında da, TMK m. 4'ün uygulanması bakımından somut olayın özelliklerinin dikkate alınması gereğine vurgu yapılmaktadır: Y. 11. HD., 2009/12313 E., 2011/4513 K., 18.04.2011: “*Bunlar her somut olaya göre değişebileceğinden, hâkim bu konuda takdir hakkını kullanır iken ona etkili olan nedenleri karar yerinde objektif bir biçimde göstermeli ve bu takdir hakkını MK'nun 4 üncü maddesine göre hukuka ve hakkaniyete uygun olarak kullanmalıdır*”. Y. 11. HD., 2007/7817 E., 2008/10176 K., 18.09.2008: “*Bunun için miktarı, somut olayın özelliği, tarafların sosyal ve ekonomik durumları dikkate alınarak TMK'nun 4 üncü maddesi uyarınca hakim tarafından takdir ve tayin edilir*”. Yargıtay Büyük Genel Kurulu, 2017/3 E., 2018/3 K., 13.04.2018: “*Hâkim, takdir yetkisini kullanırken, kanunu, önündeki somut olaya en uygun gelecek şekilde uygulamak durumundadır. Bunu yapabilmek için de somut olayın bütün özelliklerini, bu olayla ilgili kişilerin durumlarını göz önünde tutarak, bunlar arasındaki anlaşmazlıkta hangisinin menfaatinin daha fazla korunmaya layık olduğunu inceler. Kanun takdir yetkisinin nasıl kullanılacağı hususunda ayrıca hâkime yol da göstermektedir (m.4). Maddeye göre, hâkim takdir yetkisini hukuka ve hakkaniyete uygun biçimde kullanmalıdır*”. Ayrıca bkz. Y. 11. HD., 2009/9997 E., 2011/3623 K., 31.03.2011; Y. 11. HD., 2004/2521 E., 2004/11741 K., 30.11.2004 (Bu dipnotta zikredilen kararlar için bkz. Corpus, e.t.: 21.05.2019). Somut olayın özelliklerinin dikkate alınacağına ilişkin İsviçre Federal Mahkemesi kararı örnekleri için bkz. AMSTUTZ, s. 318.

⁴⁹ Bu hususta yapılan açıklamalar için bkz. ve karşı. HRUBESCH/BOSSHARDT, N 02.265;

değerlendirmenin, önceden belirli unsurlara özgülenmemesi demektir⁵⁰. Çünkü hakkaniyete göre karar verilmesinin öngörüldüğü hallerde kanun koyucu, belirli bir durumda dikkate alınması gereken unsurları belirlemekten vazgeçmekte ve hâkime somut olayın tüm özelliklerinin dikkate alınmasına olanak sağlayan bir takdir alanı bırakmaktadır⁵¹. Dolayısıyla değerlendirme kriterleri bakımından önceden mutlak sınırlandırmalar yapılması, hâkime takdir alanı bırakılmasının amacı ile bağdaşmayan sonuçlara yol açabilir.

cc) Objektif Değerlendirme Zorunluluğu

Hakkaniyet, somut olay adaletinin sağlanması bakımından değerlendirmeye konu uyuşmazlığın özelliklerinin dikkate alınmasını emrediyorsa da; bu durum hâkimin keyfi bir şekilde hüküm kurabileceği anlamına gelmemektedir⁵². Keyfiliğin ve belirsizliğin önlenmesi bakımından mahkemeler, «*objektif bir bakış açısıyla*» karar vermekle yükümlüdür⁵³. Mahkemenin, somut olayın hukuken önem arz eden tüm özelliklerini dikkate alması ve somut olaydaki menfaat durumuna objektif olarak en uygun kararı vermesi gerekir⁵⁴. Objektif hareket etme yönündeki yükümlülük, öğretide takdir yetkisinin iç sınırı çerçevesinde ele alınmakta⁵⁵ ve hukuki güvenlik ve hukuki eşitlik ilkelerinin de bir gereği olarak değerlendirilmektedir⁵⁶. Hakim

HONSELL, Art. 4 N 9; HAUSHEER/JAUN, Art. 4 ZGB N 4; MEIER-HAYOZ/RUOSS, s. 71; SCHWANDER, Art. 4 ZGB N 2.

⁵⁰ Bu hususta bkz. HRUBESCH-MILLAUEER, 2012, Art. 4 N 306'da adı geçen *Yazar*.

⁵¹ Bkz. ve karşı. DESCHENAUX, s. 131; HRUBESCH-MILLAUEER, 2013, s. 481; ayrıca bkz. ŞAHİN, s. 340.

⁵² Bu hususta bkz. ANTALYA/TOPUZ, s. 314; ALTAŞ, s. 356; GMÜR, Art. 4 ZGB N 1. Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, 2010/7-623 E., 2010/669 K., 15.12.2010: “*Hükmedilecek manevi tazminatın miktarının belirlenmesi hâkimin takdirindedir. Ne var ki, takdire bağlılık keyfilik demek değildir. Kanunun takdir hakkı verdiği hususlarda hâkim bu hakkı Türk Medeni Kanun'unun 4. maddesinde açıklanan hakkaniyet ilkesine uygun olarak kullanmalıdır. Manevi tazminatın miktarı belirlenirken kişilik hakkına saldırı oluşturan eylem ve olayın özelliği yanında tarafların kusur oranı, sıfatı, işgal ettikleri makam ile diğer sosyal ve ekonomik durumları dikkate alınmalı, her olaya göre değişebilecek özel durum ve koşullar bulunabileceği gözetilerek takdir hakkını etkileyecek nedenler karar yerinde denetime elverişli biçimde ve objektif olarak gösterilmelidir*” şeklinde içtihat etmiştir. (Corpus, e.t.: 21.05.2019).

⁵³ HONSELL, Art. 4 N 15.

⁵⁴ Objektif davranma yükümlülüğü hakkında bkz. ve karşı. HRUBESCH/BOSSHARDT, N 02.274; RIEMER, § 4 N 148; MEIER-HAYOZ, Art. 4 ZGB N 2, 10.

⁵⁵ Takdir yetkisinin iç sınırı hakkında bkz. ve karşı. HONSELL, Art. 4 N 15; PFAFFINGER, Art. 4 N 8; HRUBESCH/BOSSHARDT, N 02.282.

⁵⁶ Hakkaniyet kararları ile hukuki eşitlik ve hukuki güvenlik ilkelerinin gerekleri arasındaki

acıma, sempati, antipati gibi unsurları dikkate alarak karar vermesi hukuka aykırıdır⁵⁷.

Objektif hareket etme zorunluluğu, zamanla hâkime takdir yetkisi tanınmış maddelerin uygulanmasında olay gruplarının ortaya çıkmasını sağlar⁵⁸. Olay ve olgular şeklinde yapılan bu gruplandırmalar, ilgili hükmün uygulanmasında hâkime yol gösterir; hukuki eşitlik ve belirliliğin sağlanması bakımından önemlidir⁵⁹. Ancak bu olay gruplarının, ilgili hükmün uygulanması bakımından mutlak bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır⁶⁰. Çünkü her somut olay, o zamana kadar ki olay grupları bakımından dikkate alınmamış yeni bir boyut sunabilir⁶¹. Bu yönden hâkim, hukuki belirlilik ve güvenlik ilkelerinin bir gereği olarak daha evvel ortaya konulan olay gruplarını göz önüne almalıdır. Ancak bu gereklilik, somut olayın kendine has özelliklerinin değerlendirmeye katılmaması şeklinde gerçekleşmemelidir⁶².

Hâkim, takdir yetkisini kullanırken, yargı kararları ve öğretiden faydalanmalıdır⁶³. Çünkü yargı kararları ve öğreti, hâkime takdir yetkisi tanınan hususlarda, dikkate alınabilecek unsurları, olay gruplarını gösterir⁶⁴. İlgili hükmün yorumlanması, anlam ve amacının tespitinde de yine öğreti ve yargı kararlarından istifade edilir. Öğreti ve yargı kararlarından istifade edilmesi de eşit uygulamaların ve hukuki güvenliğin sağlanmasına katkı sağlayacaktır⁶⁵. Ayrıca hâkimin takdir yetkisini kullanarak verdiği kararların

ilişki hakkında bkz. HONSELL, Art. 4 N 15; MIDDENDORF/GROB, Art. 4 ZGB N 11.

⁵⁷ Bu hususta bkz. ve karşı. RIEMER, § 4 N 148; HRUBESCH/BOSSHARDT, N 02.274; MEIER-HAYOZ, Art. 4 ZGB, N 14.

⁵⁸ HRUBESCH-MILLAUEER, 2012, Art. 4 ZGB N 339. Bazen de haklı sebeplerin neler olduğu kanunda örnek kabilinden sayılır (örneğin TTK m 219/1, 245/1).

⁵⁹ Olay gruplarının önemi hakkında bkz. ve karşı. HAUSHEER/JAUN, Art. 4 ZGB N 24; RIEMER, § 4 N 151.

⁶⁰ Bkz. HAUSHEER/JAUN, Art. 4 ZGB N 24; RIEMER, § 4 N 151.

⁶¹ Bkz. ve karşı. HRUBESCH-MILLAUEER, 2012, Art. 4 ZGB N 342.

⁶² Bkz. HRUBESCH-MILLAUEER, 2012, Art. 4 ZGB N 345.

⁶³ ANTALYA/TOPUZ, s. 320; İsviçre hukuku bakımından bkz. HÜRLIMANN-KAUP/SCHMID, § 6 N 217; HRUBESCH-MILLAUEER, 2012, Art. 4 ZGB N 346; PFAFFINGER, Art. 4 N 9.

⁶⁴ MEIER-HAYOZ, Art. 4 ZGB N 53.

⁶⁵ HRUBESCH-MILLAUEER, 2012, Art. 4 ZGB N 346; MEIER-HAYOZ/RUOSS, s. 74; MEIER-HAYOZ, Art. 4 ZGB N 39, 43.

üst yargı denetimine tâbi olduğunu ilave etmek gerekir⁶⁶.

2. Şahsa Dayalı Olarak Yapılanmış Anonim Şirketler

Anonim şirketlerin haklı sebeple feshinde, şahsi sebeplerin değerlendirmeye katılamayacağını gerekçelerinden biri olarak, bu şirketlerin “*sermaye şirketi*” oldukları ileri sürülmektedir. Gerçekten de TTK m. 124/2’de anonim şirketin bir «*sermaye şirketi*» olduğu hükme bağlanmıştır. TTK m. 124/2 ile yapılan sermaye-şahıs şirketi sınıflandırması, örneğin TTK m. 133, 137, 160, 180 gibi bazı hükümlerin uygulanması açısından hüküm ve sonuçları olan bir ayırmadır. Anonim şirketin, bu ayırım içerisinde şahıs şirketi kategorisine değil de; sermaye şirketleri arasına ilhak edilmesi, şüphesiz bu şirketlerin sermayeye dayalı yapısını yansıtan kanuni düzenlemeler ile yakından ilişkilidir. Bununla birlikte, TTK m. 124/2 uyarınca sermaye şirketi kategorisine girse de, bir anonim şirkette aşağıda belirtilen bazı hukuki ve fiili durumlar sebebiyle şahsi unsurlar önem kazanabilir⁶⁷. Dolayısıyla TTK m.124/2 uyarınca sermaye şirketi olarak nitelendirilmesi, şahsi unsurların anonim şirketlerde her zaman geri planda kalacağı anlamına gelmemektedir.

Anonim şirketin haklı sebeple feshi davaları bakımından, şahsi sebeplerin dikkate alınamayacağı savunulurken, bu düşünce zaman zaman bu şirketlerin sermaye şirketi olduğu ile gerekçelendirilmektedir. Bununla TTK m. 124/2 ile yapılan ayırmadan ziyade; bu şirketlerin sermayeye dayalı yapısına gönderme yapılmaktadır. Bu yönden haklı sebeplerin tespitinde, pay sahiplerinin şahsından kaynaklanan olay ve olguların da dikkate alınıp alınamayacağı meselesi, tipoloji öğretisi çerçevesinde yapılan tartışmaları akla getirmektedir. Tipoloji öğretisi, kanun koyucunun anonim şirketler hukukunu düzenlerken az çok belirli bir şirket tipini tasavvur ettiği, düzenlemeleri *-esas itibarıyla-* bu şirket modelini esas alarak yaptığı düşüncesine dayanmaktadır⁶⁸.

⁶⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz. ANTALYA/TOPUZ, s. 314; ALTAŞ, s. 357; DESCHENAUX, s. 142. Takdir yetkisinin üst denetiminde İsviçre Federal Mahkemesinin yaklaşımı hakkında bkz. PFAFFINGER, Art. 4 N 9; MIDDENDORF/GROB, Art. 4 ZGB N 12; HONSELL, Art. 4 N 16.

⁶⁷ Anonim şirketlerin kişisel unsurlara dayalı bir yapıya sahip olabileceği yönünde bkz. ŞAHİN, s. 183 vd. ve dipnot 369, 187. Kapalı anonim şirketlerin büyük kısmında, pay sahiplerinin bilerek ve isteyerek bir işbirliği içine girdiği, bu kişilerin artık birbirlerine karşı anonim olduklarından söz edilemeyeceği, aralarındaki hukuki bağın da sermayeye katılanlar arasında kurulan dogmatik bağın ötesinde bir yere konumlandırılması gerektiği yönünde bkz. YÜKSEL, s. 865.

⁶⁸ MEIER-HAYOZ/SCHLUEP/OTT, s. 295. Borçlar Hukuku alanında yazılan eserlerde “*sözleşmenin tipi*” kavramına yer verilmektedir. Bu kavrama verilen anlam hakkında bkz.

Hemen belirtmek gerekir ki kanun koyucu tarafından model alındığı kabul edilen şirket tipinin özellikleri hakkında bir görüş birliğinin bulunduğunu söylemek mümkün değildir⁶⁹. Bununla birlikte öğretide kanuni tipin “*çok pay sahipli*”⁷⁰ ve “*sermayeye dayalı olarak yapılanmış*” bir şirket olduğu şeklinde açıklamalara yer verildiği görülmektedir⁷¹. Böyle bir kabulden yola çıkılınca, artık tek ya da az sayıda pay sahibi bulunan veya şahsi unsurları ön plana çıkan anonim şirketler, kanuni tipe nazaran atipik olarak nitelendirilmektedir.

Atipik de olsa, atipiklik tek başına kanuna aykırılık anlamına gelmemektedir⁷². Dolayısıyla fiiliyatta kavramsal unsurları⁷³ taşıması münasebetiyle TTK m. 329 vd. hükümleri anlamında anonim şirket olarak nitelendirilebilen ve fakat pay sahipleri arasındaki şahsi ilişkilerin veya pay sahiplerinin kişiliklerinin ön plana çıktığı anonim şirketlerin bulunması da mümkündür. Bir şirket, taşıdığı unsurlar sebebiyle kabul edilen kanuni tipe yaklaşılabileceği gibi, ondan uzaklaşarak atipik bir görünüm de kazanabilir. Bu durum, anonim şirket kavramının sunduğu esneklik sayesinde gerçekleşmektedir⁷⁴. Anonim şirketler, kanuni tanım içerisinde çok çeşitli yapılanmalara müsaittir; hatta kanun koyucu da bu hususa işaretle “*Tanım hem evrensel anonim şirket kavramına uymaktadır; hem de halka açık olan ve olmayan anonim şirketleri kapsamaktadır. Aynı biçimde kamu sektörü ile özel sektörde çalışan ve özel hükümlere tâbi bulunan anonim şirketleri de içerecek*

KAŞAK, F. E., s. 64 vd.

⁶⁹ Kanuni tipe ilişkin olarak İsviçre hukukunda yapılan değerlendirmeler ve betimlemeler hakkında ayrıntılı bir perspektif için bkz. HORBER, N 205 vd.

⁷⁰ Anonim şirketlere ilişkin hükümlerin esas itibarıyla “*çok ortaklı anonim şirket*”lere yönelik olduğu görüşünde bkz. ANSAY, s. 12. Anonim şirketin çok pay sahipli bir şirket tipi olduğu yönünde bkz. ARSLANLI, s. 144. Kanuni tipe ilişkin olarak İsviçre hukukunda çok pay sahipli yapıya vurgu yapan yazarlar için bkz. HORBER, N 205.

⁷¹ Çok sayıda pay sahibi ve sermayeye dayalı olarak yapılanmış olma unsurlarına vurgu yapan yazarlar için bkz. MEIER-HAYOZ/SCHLUEP/OTT, s. 295 vd.; ayrıca bkz. FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, § 2 N 14. Anonim şirketlere ilişkin düzenlemelerin çok sayıda pay sahibinin bulunduğu sermaye şirketi nitelikleri ağır basan bir şirket modeli esas alınarak yapıldığı yönünde bkz. ŞAHİN, s. 183, 189.

⁷² Bu konudaki açıklamalar için bkz. FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, § 2 N 71, 72; kanun koyucunun atipik yapılanmalara izin verdiği yönünde bkz. ŞAHİN, s. 187.

⁷³ Kavramsal unsur, bir yapılanmanın TTK m. 329 vd. anlamında anonim şirket olarak kabul edilebilmesi için taşıması gereken asgari unsurlardır (Bkz. ve karşı. MEIER-HAYOZ/SCHLUEP/OTT, s. 296).

⁷⁴ Anonim şirketlerin uygulamada çok farklı görünümler taşıyabileceği hususunda bkz. ŞAHİN, s. 183 vd.

esnekliktedir” demektedir⁷⁵.

Türk Ticaret Kanununa bakıldığında, anonim şirketlerin sermayeye dayalı şirket olma özelliklerini bünyesinde barındırdığını söylemek mümkündür. Örneğin pay sahipliği statüsünün, konulan sermayeye göre belirlenmesi, bazı pay sahipliği hakları bakımından sermaye payının ölçü olması, payın serbestçe devredilebilirliği, seçilmiş organ ilkesi, şirketin sermayeye dayalı yapısını ön plana çıkaran unsurlardır⁷⁶. Ancak bir anonim şirkette, sunulan hukuki imkânlardan yararlanmak suretiyle bilinçli olarak⁷⁷ bu yapı değiştirilebilir. Dolayısıyla sermayeye dayalı yapıya istisna oluşturacak düzenlemeler de bizatihi kanun koyucu tarafından öngörülmüş ve buna hukuki zemin hazırlanmıştır.

Payın sadece belirli kişiler arasında el değiştirmesine imkân sağlayan bağlam hükümleri, pay sahipliği hakları bakımından imtiyaz öngörülebilmesi, pay sahipleri sözleşmelerinin akdedilmesi, şahsa dayalı yapıyı ön plana çıkarmaya zemin oluşturan hukuki imkânlardır⁷⁸. Pay sahiplerinin aynı zamanda yönetici pozisyonunda yer alması mümkündür⁷⁹. Bunların yanı sıra şirket borçları için pay sahipleri tarafından teminat verilmesi, şirket lehine bu kişiler tarafından kefalet sözleşmeleri akdedilmesi, az sayıda pay sahibinin bulunması, pay sahipleri arasında arkadaşlık, akrabalık ilişkilerinin bulunması, şahsa dayalı yapıya ağırlık kazandırabilecek unsurlardır⁸⁰. Ayrıca özellikle kapalı tipte aile şirketlerinde, bu şirketlere ait payları satın alacak kişilerin bulunması da kolay olmadığından pay devir serbestisi bulunsa dahi, bu imkân fiilen ortadan kalkmaktadır.

O halde, uyuşmazlığa konu şirkette, şahsi unsurların önem kazanması her

⁷⁵ TTK m. 329 gerekçesi.

⁷⁶ Bkz. ve karşı. MEIER-HAYOZ/SCHLUEP/OTT, s. 299 vd.; FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, § 2 N 25 vd. 33. Şirketin sermayeye dayalı yapısını belirlemeye yarayan kıstaslar hakkında çeşitli açıklamalar için bkz. ŞAHİN, s. 283 vd.

⁷⁷ İsviçre hukuku bakımından bkz. ve karşı. FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, § 2 N 49. Somut olaydaki şirket yapısının kişisel unsurlara dayanıp dayanmadığının özellikle şirket esas sözleşmesinin incelenmek suretiyle tespit edilebileceği yönünde bkz. ŞAHİN, s. 278.

⁷⁸ Şahsa dayalı yapının ön olana çıkarılmasına zemin oluşturan imkânlar hakkında bkz. ve karşı. MEIER-HAYOZ/SCHLUEP/OTT, s. 304 vd.; FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, § 2 N 35 vd.; şahsi unsurlar hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz. ŞAHİN, s. 278.

⁷⁹ Bu hususta bkz. ŞAHİN, s. 278 vd.

⁸⁰ Bu hususta bkz. ŞAHİN, s. 278 vd.; ayrıca bkz. OTT, s. 51.

zaman ihtimal dâhilindedir. Kapalı anonim şirketlerde pay sahipleri, genellikle sınırlı sorumluluk ilkesinden istifade etmek amacıyla bu şirket türünü tercih etmektedir. Bu gibi durumlarda pay sahipleri arasındaki ilişkilerin yalnızca sermaye getiren kişiler arasındaki ilişkilerden farklılık arz ettiği ve bu kişilerin birbirlerine karşı anonim olmadıkları ortadadır⁸¹. TTK m. 531 hükmünde kullanılan “*haklı sebep*” kavramı somut olayın özelliklerinin dikkate alınması gereğini ifade ettiğinden, pay sahipleri arasındaki ilişkinin niteliği göz ardı edilerek değerlendirme yapılması, soyutlama ve genellemeler ile sonuca varılması doğru olmayacaktır. Son olarak şahsi unsurların önem kazanmasının, yalnızca az sayıda pay sahibi bulunan kapalı tipte aile şirketlerine özgü bir durum olmadığı; istisnaen halka açık şirketler bakımından da bu sonuca varılabileceğini ilave etmek gerekir⁸². Ancak bunun tersi de mümkündür. Bir başka anlatımla kapalı tipte bir anonim şirkette sermayeye dayalı bir yapı da ön planda olabilir⁸³.

3. Şahsi Sebeplerin Dikkate Alınması Zorunluluğu

Anonim şirketlerin haklı sebeple feshini öngören TTK m. 531 hükmü, TMK m. 4 anlamında hâkime hakkaniyete göre karar verme yetki ve görevi yükleyen bir düzenlemedir⁸⁴. Bu düzenleme ile hem maddenin uygulanmasının şartlarını oluşturan olguların hem de maddenin uygulanması halinde hükmedilecek kararın nitelik ve kapsamının belirlenmesinde mahkemelere takdir yetkisi tanınmıştır⁸⁵. TMK m. 4 ile ilgili olarak yukarıda yaptığımız açıklamalara bakıldığında, hâkimin hakkaniyete göre karar vermesinin gerektiği hallerde amaç, somut olay adaletinin sağlanmasıdır ve karar kazuistik bir metod izlenerek alınır. Bazı anonim şirketlerde, şahsi unsurlar da önem kazanabileceğinden, haklı sebeplerin önceden belirli unsurlara hasredilmesi, özellikle pay sahiplerinin şahsından kaynaklanan sebeplerin değerlendirme dışı bırakılması bu metod ile bağdaşmayacaktır. Davaya taraf olacak şirketlerin

⁸¹ YÜKSEL, s. 865.

⁸² Bu hususta bkz. ŞAHİN, s. 279. Malum üzere, TTK m. 1523 hükmünde ölçeklerine göre sermaye şirketleri hakkında düzenleme yapılmış olmakla beraber, bu maddeye göre küçük ölçekli şirket olmayı belirleyen ölçütlerin bir şirketin şahsa dayalı olarak yapıldığının tespitinde mutlak bağlayıcı bir kriter olarak esas alınması mümkün değildir. Ancak sebeplerinin haklılığının tespitinde, diğer unsurlarla birlikte dikkate alınabilecektir (ŞAHİN, s. 280).

⁸³ ŞAHİN, s. 284.

⁸⁴ TTK m. 531 hükmünde hâkime tanınan takdir yetkisi hakkında ayrıntılı açıklamalar için bkz. ŞAHİN, s. 339 vd.; ayrıca bkz. KILIÇ, s. 415.

⁸⁵ Bu hususta bkz. ŞAHİN, s. 343; YASAMAN, Hâkimin Rolü, s. 92.

özelliklerinin tüm ayrıntılarıyla önceden belirlemesi mümkün olmadığından soyut ve genel bir şekilde şahsi sebeplerin değerlendirme dışı bırakılması mümkün değildir.

Somut olay adaletinin sağlanması, feshi talep edilen anonim şirketin atipik yönleri de dâhil olmak üzere, hukuken önem arz eden tüm özelliklerinin dikkate alınmasıyla mümkün olabilir⁸⁶. İlgili şirkette pay sahiplerinin kişiliklerinin ön planda olması, pay sahiplerinin hukuki durumları, bunlar arasındaki ilişkinin yakınlığı, akrabalık, arkadaşlık gibi bağların bulunması, pay sahiplerinin şirket borçları dolayısıyla kefalet sözleşmesi yapmış veya teminat vermiş olmaları, payın devrinin mümkün olup olmadığı gibi hususlar, ileri sürülen olayların haklılığının belirlenmesinde dikkate alınmalıdır. Çünkü bu durumlarda, pay sahipleri arasındaki iletişim kopukluğu, güven ortamının bozulması, ihanet gibi olgular, şirket ilişkisini çekilmez kılabılır⁸⁷.

Hâkim soyut ve genel bir şekilde kanunda hükme bağlanan örneğin pay devir serbestisinden hareketle değerlendirme yapmamalı, *hukuken* mevcut olan bu imkânın somut şirket bakımından *fîilen* kullanılabilir olup olmadığını da dikkate almalıdır⁸⁸. Çünkü sadece bu şekilde TMK 4 ile amaçlanan somut olay adaleti sağlanabilir. Bu noktada hâkimin şirketin kurulu olduğu ülkenin özelliklerini ve içinde bulunduğu kültürü de dikkate alarak değerlendirme

⁸⁶ Y. 11. HD., 2015/2939 E., 2016/937 K., 28.01.2016: “*Haklı nedenler kanunla tanımlanmadığı için her somut olayın özelliğine göre mahkemelerce taktir edilecektir*” (Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programı, e.t.: 13.05.2019). Y. 11. HD., 2015/5040 E., 2015/11702 K., 09.11.2015: “*Bu sebeple mahkemece, davacılar tarafından şirketin feshi için ileri sürülen tüm hususların gerçekleşip gerçekleşmediğinin ve bunların şirketin feshi için haklı neden olup olmadığının değerlendirilmesi ve sonucuna göre bir karar verilmesi gerekirken eksik incelemeye dayalı yazılı şekilde hüküm tesisi doğru olmamış, bozmayı gerektirmiştir*” (Sinerji Mevzuat ve İçtihat Programı, e.t.: 13.05.2019). Haklı sebep kavramının içeriği doldurulurken, feshi talep edilen somut şirketin özelliklerinin dikkate alınacağı konusunda yapılan çeşitli açıklamalar ve değerlendirmeler için bkz. ŞAHİN, s. 109, 110, 117, 122, 130, 134, 187, 293. İsviçre hukukundaki değerlendirmeler için bkz. HABEGGER, s. 63 vd. FORSTMOSER/MEIER-HAYOZ/NOBEL, § 2 N 83’te, haklı sebebe atıf yapıldığı hallerde bir menfaat değerlendirmesi yapılması gerektiği, az sayıda pay sahibinden müteşekkil şahsa dayalı olarak yapılmış küçük bir şirkette, pay sahipleri arasındaki şahsi ilişkilerin öneminin göz önünde tutulacağı ifade edilmiştir.

⁸⁷ Bkz. ve karşı. ÇAMOĞLU, s. 8.

⁸⁸ 6762 sayılı Kanun döneminde kaleme aldığı makalesinde, bazı sürekli sözleşmeler bakımından öngörülen haklı sebeple fesih olanağının, örneksene yoluyla anonim şirketlere teşmil edilemeyeceği düşüncesini savunan *Moroğlu*, görüşünün gerekçeleri arasında anonim şirketlerde pay sahibinin payını devretmek suretiyle şirketten ayrılmasının “*hukuken*” mümkün olduğuna, bu olanağın günlük hayatta güçlük arz etmesinin ayrı ve uygulamaya ilişkin bir sorun olduğuna değinmektedir (MOROĞLU, (1978), s. 97 vd.).

yapması gerekir⁸⁹. Şahsi unsurların dikkate alınması keyfi bir şekilde karar verildiği anlamına gelmez; aksine TTK m. 531'in uygulanması bakımından ferdileştirme yapılması gereğinin bir sonucudur⁹⁰. Çünkü şahsi sebepler, şirketin hukuki ve fiili yapısı sebebiyle birinde pay sahipleri bakımından önem arz etmezken; bir başka şirkette pay sahipleri bakımından ilişkiyi çekilmez hale getirebilir⁹¹.

Yukarıda kısaca işaret edildiği üzere, kanun koyucu tarafından belirli bir şirket tipinin esas alındığı, bunun «çok pay sahipli» ve «sermayeye dayalı olarak yapılanmış» bir anonim şirket olduğu kabul edilse dahi, anonim şirketler hukuku düzenlemelerin sunduğu esneklik sebebiyle uygulamada bu şekilde tasvir edilen kanuni tipten uzaklaşan yapılanmaların bulunması ihtimal dâhilindedir⁹². Tipoloji öğretisi çerçevesinde anonim şirketlere ilişkin kanun hükümleri yorumlanırken, kanun koyucu tarafından model alınan şirket tipinin mi dikkate alınacağı yoksa uyumsuzluğa konu şirketin özelliklerinin mi dikkate alınacağı hususu tartışılmış olup, bu hususta görüş ayrılıkları ortaya çıkmıştır⁹³. Bir görüş, kanuni düzenlemelerin kanuni tip dikkate alınarak yorumlanacağı yönündedir. Bu görüşe üstünlük tanındığında, TTK m. 531'de hükme bağlanan “*haklı sebep*” kavramının da çok pay sahipli ve sermayeye dayalı olarak yapılanmış bir anonim şirketin özellikleri dikkate alınarak doldurulacağı, bu anlamda şahsi sebeplerin haklı sebep değerlendirilmesinde herhangi bir rol oynamayacağı düşünülebilir; ancak TTK m. 531'de kullanılan haklı sebep kavramı bu türden bir yoruma engel teşkil etmektedir.

Kanun koyucu tarafından dikkate alındığı varsayılan tipin, kanun hükümlerinin yorumunda taşıyacağı anlam hakkındaki tartışmalara daha ayrıntılı girmeksizin, TTK m. 531'in uyumsuzluğa konu şirketin özelliklerinin dikkate alınması konusunda bir emir verdiğini ifade etmek gerekir. Dolayısıyla kanun hükümlerinin ancak kanun koyucu tarafından tasavvur edilen şirket modeli dikkate alınarak yorumlanacağı düşüncesi savunulsa dahi, bu düşüncenin TTK m. 531 hükmünde geçen “*haklı sebep*” kavramının

⁸⁹ Bkz. ÇAMOĞLU, s. 9.

⁹⁰ Ferdileştirme yetki ve görevi hakkında bkz. yukarıda Başlık II, C, 1, a.

⁹¹ Haklı sebebin her somut olaya göre ayrı ayrı belirleneceği, örneğin az ortaklı bir anonim şirket için haklı sebep olarak nitelendirilecek olguların çok ortaklı bir şirketin feshini haklı göstermeyebileceği yönünde bkz. ÇELİK, (2009), s. 569; ayrıca bkz. ŞAHİN, s. 277; ÇAMOĞLU, s. 8.

⁹² İsviçre hukuku bakımından bkz. HABEGGER, s. 63.

⁹³ Tartışmalar için bkz. HABEGGER, s. 63 vd.

içeriğinin doldurulması bakımından devam ettirilmesi olanağı yoktur. Çünkü bu kavram hâkime davalı şirketin özelliklerinin dikkate alınması yönünde bir yükümlülük yüklemektedir. Bu zorunluluk TTK m. 531 hükmünde kullanılan haklı sebep kavramı ve bu kavramın içeriğinin nasıl doldurulacağına ilişkin esasları düzenleyen TMK m. 4 hükmünden kaynaklanmaktadır⁹⁴. Somut olay adaletinin sağlanması ve objektif olarak duruma en uygun kararın verilmesi, ancak davalı şirketin özelliklerinin dikkate alınması suretiyle gerçekleşir⁹⁵.

Takdir yetkisinin kullanılmasının ve bunun neticesinde kurulacak hükmün «*kanunun temelinde yatan değer ve düşüncelere*» aykırı olmaması gerektiğine yukarıda işaret edilmişti. Bu sebeple haklı sebep kavramının içeriği doldurulurken, kanunun temelinde yatan değerlerin dikkate alınacağı, anonim şirketlerin sermayeye dayalı yapısını gösteren kanuni düzenlemelerin bulunduğu şekilde bir itiraz akla gelebilir. Hemen belirtmek gerekir ki, uyuşmazlığa konu şirketin atıf yönlerinin de değerlendirmeye katılması zarureti, kanunun dayandığı düşünce ve değerlere aykırılık teşkil etmez. Bunun Türk Ticaret Kanununun anonim şirketlere ilişkin münferit düzenlemelerinden veya kanunlaşma sürecine ilişkin materyallerden anlaşılması mümkündür.

Öncelikle Türk kanun koyucusu, belirli, tanımlanmış bir anonim şirket tipinin kanunî tip olarak kabul edilmemiş bulunduğunu, esas tipin halka açık veya kapalı şirket olmadığını, bu açıdan sınırlayıcı bir yaklaşımının bulunmadığını ifade etmiştir⁹⁶. Kanunun gerekçesinden küçük şirketlerin⁹⁷,

⁹⁴ Tip öğretisi çerçevesinde yapılan tartışmaların şahsi sebeplerin haklı sebep kavramının somutlaştırılması bakımından nasıl bir etkisi olacağı konusunda katkı sunmadığı, hakkaniyete göre karar verilmesi zorunluluğunun somut şirketin özelliklerinin dikkate alınmasını gerektirdiğini, bu şekilde İsviçre Medeni Kanunu m. 4 anlamında somut olay adaletinin sağlanacağını, anonim şirketin haklı sebeple feshi bakımından şahsi sebeplerin dikkate alınmasının, dogmatik açıdan tip öğretisi tartışmalarının değil, fesh davasında alınacak hakkaniyet kararının bir sonucu olduğu yönünde bkz. HABEGGER, s. 67. Şirket tipinin dikkate alınması gereğinin hakkaniyet ilkesinin bir sonucu olduğu yönünde bkz. ŞAHİN, s. 342.

⁹⁵ İsviçre hukuku bakımından bkz. HABEGGER, s. 67. Bu hususta bkz. ve karşı. HRUBESCH/BOSSHARDT, N 02.277.

⁹⁶ Bkz. TTK m. 338 gerekçesi. Kanun gerekçesi bağlayıcı olmamakla birlikte bunun, Kanunun dayandığı değer ve düşüncelerin tespitinde dikkate alınabileceğinde beis yoktur.

⁹⁷ Yürürlükten kalkan 351. madde gerekçesi, 359, 400. madde gerekçesi.

aile şirketlerinin⁹⁸, kapalı şirketlerin⁹⁹ özelliklerine ve ihtiyaçlarına ilişkin açıklamalara yer verildiği görülmektedir¹⁰⁰. Gerekçede yer alan ifadelerden başka, kanunda kapalı şirketler için özel hüküm konulmuş (TTK m. 487), ölçeklerine göre şirketler arasında ayırım yapılmıştır (TTK m. 1523). Tek pay sahipli anonim şirketler hakkında özel düzenlemeler öngörülmüştür (TTK m. 338/2, 371/6, 408/3).

Haklarında öngörülen özel kanun hükümleri veya TTK hükümleri saklı kalmak kaydıyla, çok pay sahipli ve sermayeye dayalı olarak yapılmış anonim şirketler ile az sayıda pay sahibinden oluşan ve şahsi unsurları ön planda olan anonim şirketler aynı kanuni hükümlere tâbidir¹⁰¹. Ancak kanun koyucunun çok pay sahipli ve sermayeye dayalı bir şirket olarak tasavvur edilen kanuni tipe nazaran, atipik olarak nitelendirilebilecek şirketlerin de ihtiyaçlarını dikkate alma çabası olduğu yukarıda görülmektedir. O halde, şahsi sebeplerin, pay sahiplerinin kişiliklerinin öne çıktığı şirketlerde, haklı sebep değerlendirmesinde dikkate alınması kanunun temelinde yatan düşünce ve değerlere ters düşmemektedir. Şahsi sebepler diğer sebepler ile birlikte değerlendirmeye katılabileceği gibi, duruma göre tek başında da haklı sebep oluşturabilir.

İsviçre Federal Mahkemesinin eski tarihli bir kararında, pay sahipleri arasındaki şahsi ilişkilerin şahıs şirketleri bakımından önemli olduğu, buna

⁹⁸ Örneğin bölünmeye ilişkin genel açıklamalarda “*Bölünme; aile ortaklıklarında, mirasın paylaşımında, iki veya üç gruplu ortaklıklarda sorunları (ihtilâfları) çözmek amacıyla da kullanılabilir*” ifadelerine yer verilmiş; 338. madde gerekçesinde: “*Başarılı ve yerleşik kimi aile şirketlerini tek kişilik anonim şirketin sunacağı olanaklarla dağılmaktan ve kaybolmaktan kurtulmaları bu örgütlenme şekliyle mümkün olabilecektir*” denilmiştir. Ayrıca bkz. 402. madde gerekçesi. Adalet Komisyonu raporunda 147. madde ile ilgili olarak, “*Küçük ölçekli şirketlerin ailevi karakteri ve çoğunlukla birbirlerini yakından tanıyan kişilerce kuruldukları gerçeği sakıncaları kısmen ortadan kaldırılabirirse de aynı sonuca orta ölçekli şirketlerde varmak kolay değildir*”; 359. madde ile ilgili olarak “*Anadolu’da geleneksel aile şirketlerinin çoğunlukta olması; bunların ortaklarının ve yöneticilerinin de çoğunlukla yükseköğrenim görmemiş olması ve bir girişimcinin kendi kurduğu şirketin yönetim kurulunda yer alamamasının Anayasa’nın çalışma ve teşebbüs hürriyetini düzenleyen maddeye aykırı olduğu gerekçesiyle Komisyonumuzca değişiklik yapılmıştır*” denilmiştir.

⁹⁹ Bkz. m. 129, 142, 166, 332, 344, 402. madde gerekçeleri ve yürürlükten kalkan 351. madde gerekçesi.

¹⁰⁰ Kanun koyucu tarafından farklı şirket tiplerinin özelliklerinin dikkate alındığını gösteren başkaca maddeler için bkz. KAŞAK, s. 272 vd.

¹⁰¹ Türk Ticaret Kanunu hükümlerinin uygulanmasında bankalar bakımından yapılan bir değerlendirme için bkz. CAN, s. 34 vd.

karşılık anonim şirketlerde geri planda olduğu gerekçesiyle şirketin feshine yol açacak mahiyet arz etmeyeceği ifade edilmiştir¹⁰². Buna karşılık Mahkemenin 105 II 114 künyeli kararında¹⁰³, küçük aile şirketleri söz konusu olduğunda, pay sahipleri arasındaki ilişkilerin tamamen gözardı edilemeyeceği belirtilmiştir¹⁰⁴. 126 III 266 künyeli kararda ise, “çoğunluk pay sahibinin hâkim konumunu sürekli olarak kötüye kullanmasının tipik bir fesih sebebi oluşturduğu doğru olmakla beraber, İsvBK m. 736/4’ün uygulama alanı, çoğunluk pay sahibinin kötüniyetli davranışlarına karşı azınlık pay sahiplerinin korunması ile sınırlı değildir....Bu denli sınırlayıcı bir yorum, yargısal feshi, kavramın kapsamını ortaya koymaksızın haklı sebeplerin varlığına bağlayan İsvBK m. 736/4’ün metnine dayandırılmaz. Bu nedenle şirketin devamlılığının çoğunluk pay sahibinin hâkim konumunu kötüye kullanması dışındaki başka koşullar nedeniyle azınlık pay sahibi için çekilmez olabilmesi tümüyle anlaşılabilir bir durumdur...Bu bakımdan, kişisel unsurlar/özellikler, –özellikle aile ortaklığı niteliği öne çıkan küçük şirketlerde- en azından ortaklık ilişkilerinin devamını nesnel ve sürekli şekilde çekilmez kıldığı durumda menfaatlerin değerlendirilip tartılmasında bir işlev görebilir”¹⁰⁵ ifadelerine yer vermiştir.

Haklı sebep, en yalın haliyle “ilgilinin mevcut haliyle şirket ilişkisine devamını dürüstlük kuralına göre çekilmez kılan olay veya olaylar” şeklinde tanımlanabilir¹⁰⁶. Bu kısa tanımdan da anlaşılacağı üzere, ileri sürülen olayların, bir şekilde şirket ilişkisine etki etmesi¹⁰⁷ ve şirket ilişkisini çekilmez

¹⁰² BGE 67 II 164 (Karar hakkında bkz. HABEGGER, s. 66).

¹⁰³ BGE 105 II 114, E 7b (anılan karar hakkında bkz. RÜZGAR, s. 42 vd.).

¹⁰⁴ İsviçre Federal Mahkemesi kararları ve öğretisi görüşleri hakkında bkz. ŞAHİN, s. 186 vd.

¹⁰⁵ Kararın çevirisi için bkz. UZEL, 311 vd. Ayrıca bkz. RÜZGAR, s. 55 vd.; karar hakkında bkz. YASAMAN, Haklı Nedenle Fesih, s. 717, 722 vd. STOFFEL (ÇEVİREN ÇİVİ), s. 133: “Her ne kadar şahsi etkenler anonim şirketler hukuku ile bağlantı kurulmasında kendine yer bulamazken; bu esaslı etkenlere şahsi bir etken eklemek gerekir. Bir azınlığın dava yoluyla şirketin feshedilmesinde kişisel ilişkiler o denli ağırlıklı olabilir ki bunlar doğrudan önemli sebep teşkil edebilir. Önemli sebeple şirketin feshi, pay sahipleri arasında de facto bir bağımlı güven ilişkisinin olduğu sınırlı pay sahiplerinden oluşan şirketlerde tipik olarak uygulama alanı bulmaktadır. Son mahkeme uygulamaları, böylesi durumlarda fesih davalarının tashih işlevinin altını çizmektedir”.

¹⁰⁶ Y. 11. HD., 2014/18024 E., 2015/12808 K. 01/12/2015 (Yargıtay Karar Arama, e.t. 21.05.2019): “Ana öge ortaya çıkan sebebin ortaklığın yaşamasını imkânsız hale getirmesidir”. ÇAMOĞLU, s. 6: “...şikâyet konusu maddi olgular; davacı ortağın şirkette devamını çekilmezlik düzeyine ulaştırmış olmalıdır. Haklı sebebin bunun dışında temel unsuru yoktur”. Haklı sebep kavramı, anonim şirketler bakımından öğretilerde çeşitli şekillerde tanımlanmaktadır. Bu tanımlar ve Yazar’ın kendi tanımı için bkz. ŞAHİN, s. 108 vd.

¹⁰⁷ SELİÇİ, s. 193: “Olgular her halde haklılık açısından değerlendirilmek için asgari şart olarak

kılması gerekir¹⁰⁸. Şirketin işleyişine herhangi bir şekilde olumsuz etki etmeyen veya ilişkiyi çekilmez kılacak ağırlığa ulaşmayan şahsi sebepler, TTK m. 531'in uygulanması sonucunu doğurmaz. Anonim şirketin haklı sebeple feshi davalarında, çoğunluğun gücünü kötüye kullanması, kötü yönetim gibi olguların haklı sebep değerlendirilmesinde dikkate alınacağında şüphe yoktur. Ancak haklı sebep kavramının yalnızca bu hallere münhasır kılınması da mümkün görülmemelidir. Çoğunluğun gücünü kötüye kullanması dışında, şirket ilişkisini çekilmez kılan başka olay ve olgular da söz konusu olabilir ki, bunlar arasına pay sahiplerinin şahsından kaynaklanan sebeplerin ilhak edilmesi gerekir. Şahsi sebeplerin, şirketin işleyişine etki ederek ilişkinin mevcut haliyle devamını objektif ve sürekli olarak çekilmez hale getirmesi durumunda haklı sebep değerlendirmesinde dikkate alınması gerekir.

Haklı sebep kavramının içeriği doldurulurken, ileri sürülen olayların, şirket ilişkisine devamı TMK m. 2 uyarınca çekilmez kılıp kılmadığına bakılması gerekir. Şahsi sebepler duruma göre, özellikle küçük bir pay sahibi çevresine sahip olan anonim şirkette ilişkiye devamı çekilmez hale getirebilir. Türkiye'de 2014 yılı Haziran ayında kurulan toplam 839 anonim şirketin pay sahibi sayısına baktığımızda, 396'sının tek pay sahipli, 252'sinin 2 pay sahipli, 98'inin 3 pay sahipli, 46'sının 4 pay sahipli, 18'inin 5 pay sahipli olarak kurulduğu görülmektedir. Bu şirketlerden yalnızca 5'i 10'dan daha fazla kişi ile kurulmuştur¹⁰⁹. Böyle bir yelpaze içerisinde TTK m. 531'in uygulanması bakımından şahsi sebeplerin, diğer sebepler ile birlikte veya tek başına haklı sebep oluşturması her zaman ihtimal dâhilindedir.

Davacı pay sahipleri tarafından ileri sürülen bir olayın salt pay sahiplerinin şahsından kaynaklanması veya pay sahipleri arasındaki ilişkilere dair olması, bu olayların doğrudan değerlendirme dışı bırakılmasına gerekçe gösterilemez. Bu olayların şirket ilişkisini çekilmez kılıp kılmadığının, somut şirketin yapısı dikkate alınarak cevaplanması gerekir. Sermayeye dayalı yapısı ön planda olan bir anonim şirkette, şirketin bu yapısı sebebiyle diğer pay sahiplerinin şahsından kaynaklanan olay ve olguların ilişkiyi çekilmezlik seviyesine getirmeyeceği sonucuna varılabilir. Buna karşılık aynı olay ve olguların,

sürekli borç ilişkisi üzerinde etkili görülebilmelidir". Ayrıca bkz. ŞAHİN, s. 190.

¹⁰⁸ Haklı sebep kavramı hakkında bkz. ve karşı. SELİÇİ, s. 193.

¹⁰⁹ Bkz. Gümrük ve Ticaret Bakanlığı, İç Ticaret Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan Haziran 2014 “*Şirket İstatistikleri Bülteni*” verileri, s. 4. [http://icticaret.ticaret.gov.tr/data/5315a212487c8e0fd48d2262/%C5%9Eirket%20%C4%B0statistikleri%20B%C3%BClteni%20\(Haziran-2014\).pdf](http://icticaret.ticaret.gov.tr/data/5315a212487c8e0fd48d2262/%C5%9Eirket%20%C4%B0statistikleri%20B%C3%BClteni%20(Haziran-2014).pdf)

şahsi unsurları ağır basan anonim şirketlerde şirket ilişkisini çekilmez hale getirmesi mümkündür. Bu son halde, pay sahiplerinin şahsından kaynaklanan sebeplerin göz ardı edilmesi; hâkimin hakkı dağıtmaktan kaçınması, TMK m. 4 ile kendisine yüklenen görevi ifa etmemesi anlamına gelir.

Öğretide TTK m. 531'in uygulanması ile ilgili olay gruplandırmaları yapıldığına yukarıda işaret edilmişti¹¹⁰. Hâkim takdir yetkisini kullanırken, daha evvel ilgili hükmün uygulanması bakımından yargı organları ve öğreti tarafından uygun görülmüş ilke ve esasları, olay gruplarını dikkate almalıdır. Bu davranış biçimi, TTK m. 531'in uygulanması bakımından hukuki güvenlik ilkesinin sağlanmasına hizmet edecektir¹¹¹. Ancak uygulamada ortaya çıkan olay gruplarının, mutlak bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu sebeple hâkim önceden belirlenen ilke ve esaslara mutlak bir şekilde bağlı kalmak endişesi içerisinde olmamalı, somut olayın karara etki edecek tüm özelliklerini dikkate alarak, somut olay adaletinin tecelli etmesini amaçlamalıdır. Dolayısıyla her somut olay bakımından yeniden menfaat değerlendirilmesi yapılması gerekir¹¹².

III. Sonuç

Anonim şirketlerin haklı sebep feshini düzenleyen TTK m. 531, 6102 sayılı Kanun ile Türk hukukuna girmiş önemli bir hükümdür ve şirketin işleyişinden memnun olmayan pay sahipleri bakımından etkin bir hukuki çare sunmaktadır. Madde metninde fesih davasının açılması, “*haklı sebepler*”in mevcudiyetine bağlanmıştır. Uygulamada ve öğretilerde çoğunluğun konumunu kötüye kullanması, şirketin kötü yönetimi gibi olay ve olguların haklı sebep değerlendirilmesinde dikkate alınacağı ifade edilmektedir. Pay sahiplerinin şahsından kaynaklanan veya bu kişiler arasındaki ilişkilerden doğan olay ve olguların haklı sebep değerlendirilmesinde dikkate alınıp alınamayacağı hususunda ise ayrışık fikirler bulunmaktadır. Şahsi sebeplerin haklı sebep kavramının içeriğinin doldurulmasında dikkate alınamayacağı düşüncesine gerekçe olarak, özellikle anonim şirketlerin sermayeye dayalı bir yapıya sahip olması gösterilmektedir.

¹¹⁰ Bkz. yukarıda başlık I.

¹¹¹ İçtihatlar ve haklı sebeplerin tespitine ilişkin genel değerlendirmelerin hâkime rehberlik edeceği ve bu şekilde hukuki güvenlik ilkesine hizmet edeceği yönünde bkz. ŞAHİN, s. 342, dipnot 107.

¹¹² ÇAMOĞLU, s. 9: “*Yargıç, somut olayın verilerine göre her dosyada kendi içtihadını oluşturacaktır*”.

Anonim şirketlere ilişkin kanuni düzenlemelere bakıldığında, bu şirketlerin sermayeye dayalı bir yapıya sahip olduğu görülebilir; hatta bu şirketlerin sermaye şirketi olarak nitelendirilmesi de bununla yakından ilgilidir. Ancak bu durum, anonim şirketlerde şahsi unsurların da önem kazanabileceği esasını değiştirmemektedir. Özellikle pay sahiplerinin sayısının az olması, bu kişiler arasında akrabalık, arkadaşlık gibi ilişkilerin bulunması, pay devir olanaklarının sınırlandırılmış olması veya pay devrinin fiilen mümkün olmaması, pay sahipleri arasında pay sahipleri sözleşmeleri akdedilerek ek yükümlülükler getirilmesi, bir şirkette şahsi unsurların öne çıkmasına zemin oluşturabilir. Ayrıca bağlam ve imtiyazlara ilişkin düzenlemeler, sermayeye dayalı yapıdan sapmaya izin vermektedir.

TTK m. 531’de yer verilen haklı sebep kavramı, metodolojik bakımından TMK m. 4 uyarınca doldurması gereken bir kavramdır. TMK m. 4 çerçevesinde hâkimin somut olaya objektif olarak en uygun kararı vermesi, bunun için de somut olayın hukuken önem arz eden tüm yönlerini dikkate alması gerekir. TTK m. 531’in uygulanmasında, soyut ve genel bir şekilde şahsi sebeplerin dışlanması, maddede öngörülen haklı sebep kavramı ve bu kavramın doldurulmasına ilişkin TMK m. 4 ile öngörülen metod ile bağdaşmamaktadır. TMK m. 4 uyarınca verilecek hakkaniyet kararları ile somut olay adaletinin sağlanması amaçlanmıştır. Davalı şirketin yapısına göre, pay sahiplerinin şahsından kaynaklanan sebepler de şirket ilişkisini çekilmez kılabilir. Bu sebeple TTK m. 531’in uygulanma şartının oluşup oluşmadığının tespitinde, davalı şirketin yapı ve özellikleri dikkate alınarak ileri sürülen şahsi sebeplerin şirketin işleyişine etki ederek ilişkinin mevcut haliyle devamını objektif ve sürekli olarak çekilmez hale getirip getirmediği incelenmelidir.

KAYNAKÇA

AKER, Halit: “*Anonim ve Limited Şirketlerde Ortaklık Sıfatının Sona Ermesi ve Özellikle Haklı Sebep Fesih Davasına İlişkin Bazı Değerlendirmeler*”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, Cilt: 32, Sayı: 1, Yıl 2016, s. 63-150.

AKYOL, Şener: **Medeni Hukuka Giriş**, 2. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2006.

- ALTAŞ, Hüseyin: **Medeni Hukuk Başlangıç Hükümleri (TMK. mad. 1-7)**, Yetkin Yayıncılık, Ankara, 2014.
- AMSTUTZ, Kathrin: “*Entscheiden nach «Recht und Billigkeit»- ein zivil- und öffentlichrechtlicher Blick auf Art. 4 ZGB*”, **Zeitschrift für Schweizerisches Recht (ZSR)**, 2012 I, s. 309-335.
- ANSAY, Tuğrul: **Anonim Şirketler Hukuku**, Altıncı Bası, Olgaç Matbaası, Ankara, 1982.
- ANTALYA, Gökhan/TOPUZ, Murat: **Medeni Hukuk**, Birinci Baskıya Ek Tıpkı Baskı, Legal, İstanbul, 2016.
- ARSLANLI, Halil: **Anonim Şirketler, I Umumi Hükümler**, 3. Bası, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1960.
- AYAN, Özge: “*Yeni Türk Ticaret Kanununda Anonim Şirketin Haklı Sebeplerle Feshi Davası (531. Madde)*”, **Legal Hukuk Dergisi**, Yıl 2011, Sayı 102, s. 2237-2266.
- AYHAN, Rıza/ÇAĞLAR, Hayrettin/ÖZDAMAR, Mehmet: **Şirketler Hukuku Genel Esaslar**, 1. Bası, Yetkin Yayınları, Ankara, 2019.
- AYOĞLU, Tolga: “*Anonim Ortaklıkların Haklı Nedenle Feshi*”, Prof. Dr. Oğuz İmregün’e Saygı Günü Sempozyumu, **Galatasaray Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Sayı 2013/2, s. 219-249.
- BAHTİYAR, Mehmet: **Ortaklıklar Hukuku**, 13. Bası, Beta, İstanbul, 2019.
- BİLGİLİ, Fatih/DEMİRKAPI, Ertan: **Şirketler Hukuku**, 9. Baskı, Dora, Bursa, 2013.
- CAN, Mehmet Çelebi: “*Banka Yönetim Kurulu Üyesi Olarak Tüzel Kişi*”, **Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, C. XX, Y. 2016, Sa. 1, s. 27-64.
- ÇAĞLAR, Hayrettin/KAŞAK, Esra: “*Anonim Şirketin Haklı Sebep Feshine İlişkin TTK m. 531 Hükümünün Zaman Bakımından Uygulanması*”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 65, Sayı 3, Yıl 2016, s. 659-686.
- ÇAMOĞLU, Ersin: “*Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshinde Hâkimin Takdir Yetkisi*”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, Cilt XXXI, Sayı 1, Yıl 2015, s. 5-19.

- ÇELİK, Aytekin: “*Türk Ticaret Kanunu Tasarısı’na Göre Anonim Şirketlerin Haklı Sebep Feshi*”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, (Prof. Dr. Reha Poroy’un Anısına Armağan), Cilt XXV, Sayı 4, Yıl 2009, s. 559-592. [Çelik, (2009)]
- ÇELİK, Aytekin: **Anonim Şirketlerde Ortaklıktan Çıkarılma**, 4. Baskı, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2016. [Çelik, (2016)]
- DESCHENAUX, Henri: **Schweizerisches Privatrecht II: Einleitung und Personenrecht**, Verlag von Helbing & Lichtenhahn, Bern-Stuttgart, 1967.
- DURAL, Mustafa/SARI, Suat: **Türk Özel Hukuku Cilt I, Temel Kavramlar ve Medeni Kanunun Başlangıç Hükümleri**, 9. Baskı, Filiz Kitabevi, İstanbul, 2014.
- EDİS, Seyfullah: “*Hukukun Uygulanmasında Yargıca Tanınmış Takdir Yetkisi*”, **Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi**, Cilt 30, Sayı 1, Yıl 1973, s. 169-196.
- ERDEM, Nuri: **Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshi**, 1. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2012.
- FORSTMOSER, Peter/MEIER-HAYOZ, Arthur/NOBEL, Peter: **Schweizerisches Aktienrecht**, Stämpfli Verlag, Bern, 1996.
- FORSTMOSER, Peter/VOGT, Hans-Ueli: **Einführung in das Recht**, 4. Auflage, Stämpfli Verlag AG, Bern, 2008.
- GMÜR, Max: **Kommentar zum Schweizerischen Zivilgesetzbuch Band I: Gmür, Einleitung- Hefter, Personenrecht: Schweizerisches zivilgesetzbuch: Einleitung Personenrecht**, Verlag von Stämpfli Verlag, Bern, 1919.
- HABEGGER, Philipp: **Die Auflösung der Aktiengesellschaft aus wichtigen Gründen**, Stämpfli Verlag, Bern, 1996.
- HAUSHEER, Heinz/JAUN, Manuel: Die Einleitungsartikel des ZGB, Art. 1-10 ZGB, **SHK- Stämpflis Handkommentar**, 1. Auflage, Stämpfli Verlag AG, Bern, 2003.
- HONSELL, Heinrich: **Zivilgesetzbuch I. Basler Kommentar**, Art. 1-456 ZGB, Geiser, Thomas/Fountoulakis, Christiana (Hrsg.), 6. Auflage,

Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2018.

HRUBESCH, Stephanie/BOSSHARDT, Martina: **Einleitungsartikel und Personenrecht**, Hofer, Sibylle, Hrubesch-Millauer, Stephanie, Schulthess Juristische Medien AG, 2. Auflage, Stämpfli Verlag, Bern, 2012.

HRUBESCH-MILLAUER, Stephanie: “*Der Billigkeitsentscheid nach Art. 4 ZGB*”, **Zeitschrift des Bernischen Juristenvereins (ZBJV)** 149/2013, s. 469-491. [Hrubesch-Millauer, (2013)]

HRUBESCH-MILLAUER, Stephanie: Schweizerisches Zivilgesetzbuch, Einleitung und Personenrecht, **BK-Berner Kommentar** Band/Nr.I/1, Hrsg: Heinz Hausheer/Hans Peter Walter, Stämpfli Verlag AG, Bern, 2012. [Hrubesch-Millauer, (2013)]

HÜRLIMANN-KAUP, Bettina/SCHMID, Jörg: **Einleitungsartikel des ZGB und Personenrecht**, 2. Auflage, Schulthess Verlag, Zürich, 2010.

İLBASMIŞ HIZLISOY, Özlem: **Anonim Şirketin Haklı Sebep Feshi**, 1. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2016.

KAŞAK, Fahri Erdem: **Sözleşme Özgürlüğünün Sınırı Olarak Kanunun Emredici Hükümlerine Aykırılık**, 1. Bası, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2019 (KAŞAK, F. E.).

KAŞAK, Esra: **Anonim Şirketlerde Genel Kurul ile Yönetim Kurulu Arasındaki Yetki Dağılımına İlişkin Temel Esaslar**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara, 2018.

KILIÇ, Fatoş: “*Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshi Davasında Alternatif Bir Çözüm Olarak Bölünme*”, **Prof. Dr. Hamdi Yasaman’a Armağan**, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2017, s. 409-431.

MEIER-HAYOZ, Arthur/RUOSS, Reto: **Einleitungsartikel des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (Art. 1-10)**, 3. Auflage, Zürich, 1979.

MEIER-HAYOZ, Arthur/SCHLUEP, Walter R./OTT, Walter: “*Zur Typologie im schweizerischen Gesellschaftsrecht*” **Zeitschrift für Schweizerisches Recht (ZSR)**, 90/1971, s. 293-338.

MEIER-HAYOZ, Arthur: Einleitung und Personenrecht, Artikel 1-10 ZGB,

Berner Kommentar, Band I, Stämpfli Verlag, Bern, 1962.

MIDDENDORF, Patrick/GROB, Beatrice: Personen- und Familienrecht-Partnerschaftsgesetz Art. 1-456 ZGB-PartG, Peter Breitschmid, Alexandra Jungo (Hrsg.), **CHK-Handkommentar zum Schweizer Privatrecht**, 3. Auflage, Schulthess Juristische Medien AG, Zürich, 2016.

MOROĞLU, Erdoğan: “Anonim Ortaklıkta Azınlık Pay Sahiplerinin Korunması ve Haklı Nedenlerle Fesih” **Makaleler**, 1. Baskı, XII Levha, İstanbul, 2010, s. 93-107. (Bu makale ayrıca Ord. Prof. Dr. Halil Arslanlı'nın Anısına Armağan, İstanbul, 1978, s. 463-477'de yayımlanmıştır). [Moroğlu, (1978)].

MOROĞLU, Erdoğan: “Anonim Ortaklıkta Fesih, İnfisah ve Tasfiye”, **Makaleler**, 1. Baskı, XII Levha, İstanbul, 2010, s. 311-318 (Bu makale ayrıca 40. Yılında Türk Ticaret Kanunu, İstanbul, 1997, s. 204-211'de de yayımlanmıştır). [Moroğlu, (1997)].

NOMER ERTAN, Fusun: “Anonim Ortaklığın Haklı Sebeple Feshi Davası -TTK m. 531 Üzerine Düşünceler-“ **İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası**, Cilt 73, Sayı 1, Yıl 2015, s. 421-440.

OĞUZMAN, Kemal/BARLAS, Nami: **Medeni Hukuk**, 20. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2014.

ORUÇ, Murat: “6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu'na Göre Anonim Ortaklıktan Haklı Sebeple Fesih İstemine Bağlı Çıkarılma”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, Cilt XXVII, Sayı 1, Yıl 2011, s. 209-233.

OTT, Walter: **Die Problematik einer Typologie im Gesellschaftsrecht, dargestellt am Beispiel des schweizerischen Aktienrechts**, Verlag Stämpfli&Cie AG, Bern, 1972.

ÖNDER, Mehmet Fahrettin: “Anonim Şirketlerde Azınlığın Haklı Nedenlerle Şirketin Feshini İsteme Hakkı Üzerine Düşünceler” **Süleyman Demirel Üniversitesi, İİBF Dergisi**, Sayı 2, Yıl 1997, s. 279-298.

ÖZTAN, Bilge: **Medeni Hukuk'un Temel Kavramları**, 36. Bası, Turhan Kitabevi, Ankara, 2012.

PFAFFINGER, Monika: **Kurzkommentar, Schweizerisches Zivilgesetzbuch**, Büchler, Andrea/Jakob, Dominique (Hrsg.) 2. Auflage,

Helbing Lichtenhahn Verlag, Basel, 2017.

PULAŞLI, Hasan: **Şirketler Hukuku Şerhi**, 3. Baskı, Adalet Yayınevi, Ankara, 2018.

RIEMER, Hans Michael: **Die Einleitungsartikel des Schweizerischen Zivilgesetzbuches: Art.1-10 ZGB**, 2. Auflage, Stampfli Verlag AG, Bern, 2003.

RÜZGAR, Eser: “*Anonim Şirketin Azlık Tarafından Feshine İlişkin Dava ile İlgili İsviçre Federal Mahkemesi Kararlarının Değerlendirilmesi*”, **İstanbul Ticaret Odası Regesta Dergisi**, Cilt 3, Sayı 3, Yıl 2013/3, s. 31-67.

SCHWANDER, Ivo: Schweizerisches Zivilgesetzbuch, **OFK-Orell Füssli Kommentar**, 3. Auflage, Kren Kostkiewicz, Jolanta/Wolf, Stefan/Amstutz, Marc/Fankhauser, Roland (Hrsg.), Orell Füssli Verlag AG, Zürich, 2016.

SELİÇİ, Özer: **Borçlar Kanununa Göre Sözleşmeden Doğan Sürekli Borç İlişkilerinin Sona Ermesi**, Fakülteler Matbaası, İstanbul, 1976.

STOFFEL, Walter A.: “*İsviçre Şirketler Hukukunda Yeni Eğilimler*”, **İsviçre Medeni Kanunu ve Borçlar Kanunu’nun Alınışının 80. Yılı**, Editör: Ali Çivi, İstanbul, 2007.

SUMER, Ayşe: “*Türk Ticaret Kanunu Tasarısında Anonim Ortaklıkların Haklı Nedenle Feshi*” **Marmara Üniversitesi, İ.İ.B.F. Dergisi**, Cilt XXVIII, Sayı 1, Yıl 2010, s. 171-181.

ŞAHİN, Ayşe: **Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshi**, 1. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013.

ŞENER, Oruç Hami: **Ortaklıklar Hukuku Ders Kitabı**, 3. Bası, Seçkin Yayıncılık, Ankara, 2017.

TEKİNALP, Ünal (POROY, Reha/ÇAMOĞLU, Ersin): **Ortaklıklar Hukuku II**, 13. Bası, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2017.

TEKİNALP, Ünal: “*Anonim Ortaklığın Haklı Sebeplerle Feshi Davasının Bazı Usulî Sorunları*”, **Ersin ÇAMOĞLU’na Armağan**, Yayına Hazırlayan: Erol Ulusoy, Vedat Kitapçılık, İstanbul, 2013.

TEKİNAY, Selahaddin Sulhi: **Medeni Hukukun Genel Esasları ve Gerçek**

Kişiler Hukuku, 6. Bası, Filiz Kitabevi, İstanbul, 1992.

TUOR, Peter/SCHNYDER, Bernhard/SCHMID, Jörg/RUMO-JUNGO, Alexandra: **Das Schweizerische Zivilgesetzbuch begründet von Peter Tuor**, 13. Auflage, Schulthess Juristische Medien AG Verlag, Zürich, 2009.

TURGUT, Duygu: “*Anonim Şirketlerin Haklı Sebep Feshi*”, <https://tokkder.org/tokkder-dergi/4125> (Erişim tarihi: 22.12.2018).

UZEL, Necdet: “*Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshi Davasında Kârlılık Durumu ve Sermaye Kaybının İşlevi-İstisnai Bir Vakanın Çözümü “Grumser Kararı”-”* **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, Cilt XXX, Sayı 4, Yıl 2014, s. 311-322.

YASAMAN, Hamdi: “*Anonim Ortaklığın Haklı Nedenle Feshi*”, **İsviçre Borçlar Kanununun İktisabının 80. Yılında İsviçre Borçlar Hukuku’nun Türk Ticaret Hukuku’na Etkileri**, İstanbul, 2009, s. 713-733. (Yasaman, Haklı Nedenle Fesih).

YASAMAN, Hamdi: “*Türk Ticaret Kanunu Tasarısı ’nda Hâkimin Genişleyen Rolü*”, **Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi**, Cilt 25, Sayı 4, Yıl 2009, s. 73-94, (Yasaman, Hâkimin Rolü).

YILMAZ, Abdüssamed: “*Yargıtay 11 HD., 02.06.2014 T., 3669 E. / 10238 K. Kararının İsviçre Doktrini ve Federal Mahkeme Kararları Işığında Değerlendirilmesi*”, **Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi**, Özel Sayı, Prof. Dr. Cevdet Yavuz’a Armağan, Cilt 22, Sayı 3, Yıl 2016, s. 3081-3089.

YÜKSEL, Sinan, H.: “*Anonim Ortaklığın Haklı Sebep Feshi Davasında Davalı Sıfatı Üzerine Düşünceler*”, **Prof. Dr. Hamdi Yasaman’a Armağan**, 1. Baskı, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul, 2017, s. 863-881.